

Stylus Romanae curiae v kódexovom práve Katolíckej cirkvi*

Vojtech Vladár

Pojem „Rímska kúria“ (*curia Romana*) sa začal pravidelne objavovať po pri označení „posvätný lateránsky palác“ (*sacrum palatium Lateranense*) v pápežských listinách od konca 11. storočia, keď sa pápežstvu začalo dariť v presadzovaní postulátov nezávislosti Cirkvi (*libertas Ecclesiae*) proti predstaviteľom svetskej moci.¹ Od toho času sa aj pápežský dvor vo svojej štruktúre čoraz viac podobal svetskému dvoru panovníka. V rámci nej dochádzalo k delbe moci medzi jednotlivé orgány, ktoré v zásade disponovali vlastnou zastupiteľskou mocou (*potestas ordinaria vicaria*) zverenou im pápežom.² Pápeži sa pri konštituovaní svojho administratívneho aparátu nechali ovplyvniť nielen vtedajšími svetskými vládcami, ale taktiež vládnu štruktúrou neskorej Rímskej ríše, ktorej model sa stal nie raz vhodný pre viditeľné vyjadrenie primátu Petra a jeho nástupcov.³ Tieto procesy prebiehali na pozadí boja o investitúru, v ktorom sa pápežstvu napokon podarilo zvíťaziť uzavretím Wormského konkordátu (*Vormatiae concordatus*, r. 1222). Keďže v súvislosti s touto normatívnou zmluvou a úspešne presadenými postulátmi gregoriánskej

* Príspevok je výstupom z vedeckého grantu APVV-17-0022 s názvom „Rímsko-kánonické vplyvy na slovenské verejné právo“.

¹ Porov. Jozef Špirko, *Cirkevné dejiny II*, Turčiansky Svätý Martin: Neografia, 1943, s. 428.

² Podľa platného kánonického práva sa má za to, že prostredníctvom Rímskej kúrie pápež vybavuje záležitosti univerzálnej Cirkvi, ktorá koná v jeho mene a z jeho authority. Porov. cann. 360–361 CIC 1983 a 48 CCEO 1990 a 7 a 242 CIC 1917. Bližšie k tejto problematike pozri John P. BEAL – James A. CORIDEN – Thomas J. GREEN, *New Commentary on the Code of Canon Law*, New York: Paulist Press, 2000, s. 475.

³ Potenciálne rímskoprávne vplyvy prichádzajú do úvahy najmä podľa vzorov fungovania cisárskej kancelárie za čias rímskeho principátu, predovšetkým však dominátu. Bližšie k tejto problematike a kvalitnému pojednaniu k obdobiu principátu pozri Míchal SKŘEJPEK, *Studie z dějin římské ústřední správy za principátu. Cisárské kanceláře, jejich činnost a organizace*, Praha: Karolinum, 1991. Napriek tomu sa však možno odôvodnene domnievať, že modelom pre zriadenie Rímskej kúrie bola v skutočnosti vládna štruktúra Karlovských, predovšetkým však Otovských a Sálských cisárov. Je totiž pravdepodobnejšie, že vtedajší pápeži sledovali skôr aktuálne vzory než modely staroveké. Porov. I. D. WILLOCK, „A Civil Lawyer Looks at the Canon Law,“ *The International and Comparative Law Quarterly* 11, č. 1 (1962): 92.

reformy (*reforma gregoriana*) sa upevnilo ústredné postavenie pápeža v Cirkvi i svetskej spoločnosti, od toho času nastúpila éra relatívnej slobody Cirkvi a nezávislej pápežskej moci, ktorá predznamenalala vrcholné obdobie stredovekého pápežstva druhej polovice 12. a prvej polovice 13. storočia.⁴ V súvislosti s týmito tendenciami začal pápež od 11. storočia nosiť na neliturgických slávnostiach ako symbol svojej hierarchickej moci zvláštnu vysokú pokrývku hlavy, tzv. tiaru (*tiara*), ktorá predstavovala vládu (*regnum*). V administratíve sa od toho času presadzoval princíp centralizmu, ktorého výsledkom bolo postupné skonštruovanie *stylus Romanae curiae*, ktorý významne ovplyvňoval nielen život univerzálnej Cirkvi, ale tiež cirkví partikulárnych.

1. VÝVOJ DO ROKU 1917

1.1 Vymedzenie pojmov

Termín *stylus*, respektíve *stilus*, pôvodne znamenajúci rydlo určené na písanie, neskôr štýl, respektíve sloh písania, sa od rímskych čias pravidelne používal aj na označenie určitého štandardu, ktorého bolo možné, prípadne nevyhnutné dosiahnuť a držať sa.⁵ Presadenie takto koncipovaných inštitútov nemôže v stredoveku s určitosťou prekviapíť, keďže toto obdobie bolo vystavané na posvätných a slávnostných rituáloch, postupne sa uštalujúcich do určitého súboru uznaných praktík.⁶ Aj pod pojmom *stylus Romanae curiae* sa od stredovekých čias rozumela procedurálna obyčajová prax jednotlivých cirkevných ústredných orgá-

⁴ Porov. Roland FRÖHLICH, *Dva tisíce let dějin církve*, Praha: Vyšehrad, 2008, s. 82–84.

⁵ Porov. Július Špaňár – Jozef HRABOVSKÝ, *Latinsko/slovenský, slovensko/latinský slovník*, Bratislava: SPN, 2012, s. 571; Marta HLUŠIKOVÁ, *Latinsko-slovenský slovník*, Bratislava: Kniha – spoločník, 2003, s. 805 a Josef MIROSLAV PRAŽÁK – František NOVOTNÝ – Josef SEDLÁČEK, *Latinsko-český slovník k potřebě gymnasií a reálných gymnasií*, Praha: Československá grafická unie, 1935, s. 1151.

⁶ Blížšie k tejto problematike pozri Gerd ALTHOFF – Johannes FRIED – Patrick J. GEARY, *Medieval Concepts of the Past: Ritual, Memory, Historiography*, Cambridge: Cambridge University Press, 2002; Geoffrey G. KOZIOŁ, *Begging Pardon and Favor: Ritual and Political Order in Early Medieval France*, Ithaca; London: Cornell University Press, 1992; Gerd ALTHOFF, *Die Macht der Rituale. Symbolik und Herrschaft im Mittelalter*, Darmstadt: Primus Verlag, 2003 a Philippe BUC, *Dangereux rituel. De l'histoire médiévale aux sciences sociales*, Paris: Presses Universitaires de France, 2003.

nov (*laudamenta curiae*), ktorá sa spočiatku prejavovala predovšetkým v obvyklom a zaužívanom postupe pri príprave listín.⁷ Pre pápežskú diplomatiku bolo pritom typické členiť ich do troch častí: 1) protokol pozostávajúci z invokácie (*invocatio*), intitulácie (*intitulatio*), inskripcie (*inscriptio*), salutácie (*salutatio*) a tzv. zvečňovacej formuly (*formula perpetuitatis*); 2) text rozdeľovaný na arengu (*proemium, exordium*), naráciu (*narratio*), žiadosť (*petitio*), dispozíciu (*dispositio*), derogáciu (*derogatio*), sankciu (*sanctio*) a koroboráciu (*corroboratio*); 3) eschatokol pozostávajúci z častí *rota, bene valete* alebo *comma*, potom subskripcie (*subscriptio*), dátácie (*datatio*) a aprekácie (*apprecatio*).⁸ Pre Rímsku kúriu bolo totiž typické zachovávanie určitých pravidiel, pričom ich dodržanie bolo neskôr právne posudzované s účinkami *ad validitatem*.⁹ Tie boli čoskoro zbierané do tzv. zbierok formulárov (*libri diurni, libri formularum*), z ktorých sa

⁷ Porov. Manlio BELLOMO, *The Common Legal Past of Europe, 1000–1800*, Washington: The Catholic University of America Press, 1995, s. 155.

⁸ Ak by sme zašli do väčších detailov, invokácia predstavovala vyzývanie troch Božských osôb; intitulácia uvádzala meno a titul vydavateľa, teda pápeža, koncilu, prípadne toho-ktorého dikastéria; inskripcia buď priamo označovala adresu príjemcu, prípadne používala všeobecné slová *omnibus in Christo fidelibus*; salutácia, čiže pozdrav mohla byť potom nahradená všeobecnou zvečňovacou formulou *in perpetuum rei memoriam*; arengou sa označovala rétorická špecifikácia dôvodu vydania listiny; narácia už hovorila o konkrétnych motívoch, okolnostiach jej vzniku a pod.; *petitio*, ktorá bola často súčasťou narácie, obsahovala zase záznam o žiadosti vydania dokumentu; dispozícia predstavovala už samotný právny text listiny; prípadná derogácia rušila práva, ktoré s ňou boli v priamom rozpore; sankcia slúžila na zabezpečenie vymožitelnosti a bežne obsahovala i tzv. *maledictio* prípadným odporcom, respektíve *benedictio* tým, ktorí ju budú zachovávať; koroboráciou, ktorá sa poväčšine v pápežských listinách neobjavovala, sa potom označoval spôsob overenia listiny; *rota, bene valete*, prípadne *comma* predstavovali overovacie prostriedky; subskripciou sa zase označoval podpis pápeža, prípadne iných úradných osôb; dátácia bližšie špecifikovala čas a miesto vzniku listiny; aprekácia predstavovala záverečnú modlitbu, nahrádzanú častokrát len slovami *Amen*. Bližšie k tejto problematike pozri napríklad Ivan HLAVÁČEK – Jaroslav KAŠPAR – Rostislav Nový, *Vademecum pomocných věd historických*, Jinočany: H & H, 1994; Albrecht CLASSEN, *Handbook of Medieval Studies: Terms – Methods – Trends*, Berlin: De Gruyter, 2010; Christopher N. L. BROOKE, „The Teaching of Diplomatic,” *Journal of the Society of Archivists* 4 (1970): 1–9; Luciana DURANTI, „Diplomatics: New Uses for an Old Science,” *Archivaria* 28 (1989): 7–27 a Caroline WILLIAMS, „Diplomatic Attitudes: from Mabillon to Metadata,” *Journal of the Society of Archivists* 26 (2005): 1–24.

⁹ Bližšie ku konkrétnemu historickému príkladu pozri napríklad Luke MCINERNEY, „A 1555 Papal Bulla for Clare Abbey,” *Journal of the Royal Society of Antiquaries* 141 (2011): 128–148.

postupne vyvinuli tzv. *regulae Cancellariae Apostolicae*, teda pápežské inštrukcie určené jednotlivým dikastériám Rímskej kúrie.¹⁰

Pokiaľ ide o zbierky formulárov, tie obsahovali hotové vzory (*formulae*) právnych úkonov a listín, spolu s výkladom k niektorým právnym ustanoveniam.¹¹ V prvom rade však boli zamerané na úpravu formy listín, v ktorej mali byť vyhotovované, a neskôr tiež na ich obsah. K zostavovaniu uvedených diel dochádzalo predovšetkým kvôli uľahčeniu práce úradníkom pápežskej kúrie. Najstaršou zbierkou formulárov je jednoznačne *Liber diurnus Romanorum pontificum*, ktorej vznik možno podľa niektorých autorov datovať až do 4. storočia, pričom používaná bola preukázateľne do 12. storočia.¹² O ich inšpiratívnosti aj pre sekulárnu správu vypovedá napríklad to, že podobné kompilácie kombinujúce cirkevné a svetské právo sa objavili aj vo Franskej ríši a boli bežne využívané nielen pri cirkevných, ale i civilných právnych úkonoch.¹³ Za najvýznamnejšiu zbierku formulárov sa pritom vo všeobecnosti považuje kompilácia mnícha Marculfa z roku 653 (*Formulae Marculfi*).¹⁴ Jednotlivé formuláre sa spočiatku ustáľovali za pomoci právnych obyčají, neskôr boli ustanovované priamo pápežskými nariadeniami.¹⁵ Zo

¹⁰ Porov. Josef KASAN, *Prameny církevního práva. Dějinný vývoj*, Praha: Katedra historicko-právní na Římskokatolické Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě, 1952, s. 17.

¹¹ Porov. Charles AUGUSTINE, *A Commentary on the New Code of Canon Law. Volume I. Introduction and General Rules (can. 1–86)*, St. Louis – London: Herder, 1918, s. 13, 15 a 23.

¹² Porov. Jaroslav MICHAL, *Dějiny pramenů poznání kanonického práva s přihlédnutím k dějinám práva římského*, Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1967, s. 36. Za štandardnú verziu tohto prameňa je považovaná: *Liber diurnus Romanorum pontificum ex unico codice Vaticano denuo editus*, ed. Theodor von Sickel, Vindibona: Sitzungsberichte der Kaiserlichen Akademieder Wissenschaften, 1889.

¹³ Porov. Vratislav BUŠEK, *Učebnice dějin práva církevního I*, Praha: Všehrd, 1946, s. 61.

¹⁴ Porov. Dorothy M. OWEN, *The Medieval Canon Law. Teaching, Literature and Transmission*, Cambridge: Cambridge University Press, 1990, s. 31, 33, 40, 42 a 47.

¹⁵ Porov. Vratislav BUŠEK, *Učebnice dějin práva církevního I*, s. 93. Tieto normy potom platili vždy počas pontifikátu toho-ktorého pápeža a jeho nástupcom boli potvrdzované ako nový zákon, obvykle deň po voľbe (*in crastinum assumptionis*). Porov. Silvia Di PAOLO, „Verso la modernità giuridica della Chiesa. Giovanni Francesco Pavini (ca. 1424–1485): la stampa, le decisiones, le extravagantes e la disciplina amministrativa,” in *Pubblicazioni online del DHI Roma*, Roma: Büro für Typographie und Buchgestaltung, 2018, s. 54. Tento spôsob normotvorby pripomína z rímskoprávneho pohľadu pretorské právo. Bližšie k tejto problematike pozri napríklad Alan WATSON, *Law Making in the Later Roman Republic*, Oxford: Clarendon Press, 1974 a Fritz SCHULZ, *History of Roman Legal Science*, Oxford: Clarendon Press, 1953. Keďže cirkevná správa dosiahla dokonalosť za avignonských čias, určite neprekvapuje, že tieto pravidlá boli v roku 1321 za pápeža Jána XXII. (1316–1334) v Avignone zozbierané a upravené do pevného

začiatku najmä zo zbierok formulárov a neskôr tiež za veľkého vplyvu regúl Apoštolskej kancelárie, sa na pápežskom dvore postupne vytvorili tzv. ustálené pravidlá kuriálnej agendy (*stylus curiae*).¹⁶ Štýl Rímskej kúrie nadobudol veľký význam už v období neskorého stredoveku, ešte dôležitejším sa však stal po Tridentskom koncile (*Concilium Tridentinum*, 1545–1563), ktorý kvôli zachovaniu katolicizmu a potrebnej uniformity presadzoval v Cirkvi ešte prísnejší centralizmus. Po ňom nadobudli značný faktický vplyv na rozhodovanie nižších súdov či administratívnych orgánov najmä rozhodnutia najvyššieho cirkevného súdneho dvora (v procesnom a trestnom práve) a reguly Apoštolskej kancelárie (v rámci vybavovania bežnej administratívy).¹⁷ Pravidlá kuriálnej agendy pritom počas svojho vývoja neovplyvnili len vývoj cirkevného práva, ale nezastupiteľný vplyv mali i na právo svetské.¹⁸

1.2 Spôsoby aplikácie

1.2.1 Administratívna moc

Ako sme naznačili v rámci základného terminologického úvodu, pojem *stylus Romanae curiae* bol spočiatku používaný na označenie postupov a posvätných fráz používaných pracovníkmi Rímskej kúrie pri vyhotovovaní listín.¹⁹ Táto myšlienka bola neskôr rozšírená na dokumenty

štátutu a potom sčasti reformované za pápežov Gregora XI. (1370–1378) a Urbana VI. (1378–1389). Formálne ich publikoval aj pápež Martin V. (1417–1431) a osobitne pevnú formu nadobudli za pápežov Eugena IV. (1431–1437) a Mikuláša V. (1447–1455). V roku 1700 ich pápež Klement XI. (1700–1721) znovu upravil a vyjadril v 72 pravidlách. Tieto sa obsahom členili na *regulae expeditoriae, iudiciales, beneficiales, reservatoriae* a *revocatoriae*. Porov. Josef PEJŠKA, *Církevní právo I. Ústavní právo církevní*, Semily: Nákladem vlastním, 1932, s. 82. Táto úprava sa zachovala až do pontifikátu Pia X. (1903–1914), ktorý v roku 1908 nariadil ich novú reformu. V roku 1910 tento pápež napokon upravil i spôsob vyhotovovania pápežských konštitúcií a búl. Tieto ustanovenia boli prevzaté aj do kánonov prvého Kódexu kánonického práva z roku 1917. Porov. cann. 260–264 CIC 1917. Bližšie k tejto problematike pozri Dominicus M. PRÜMMER, *Manuale iuris canonici in usum scholarium*, Brigovia: Herder & Co., 1928, s. 22.

¹⁶ Bližšie k rozvoju tejto inštitúcie do pontifikátu Inocenta III. (1198–1216) pozri Reginald LANE POOLE, *Lectures on the History of the Papal Chancery down to the Time of Innocent III*, Cambridge: Cambridge University Press, 1915.

¹⁷ Porov. AUGUSTINE, *A Commentary on the New Code of Canon Law. Volume I. Introduction and General Rules (can. 1–86)*, s. 100–101.

¹⁸ Porov. MICHAL, *Dějiny pramenů poznání kanonického práva s přihlédnutím k dějinám práva římského*, s. 68 a 73.

¹⁹ Porov. WILLOCK, „A Civil Lawyer Looks at the Canon Law“, s. 97.

ako celok, a to či už v zmysle formálnom alebo materiálnom.²⁰ Viacerí autori sa však zhodujú v závere, že znalosti *stylus Romanae curiae* boli nevyhnutné len pri prípravách ich náčrtov. Jednotliví štylisti (najčastejšie išlo o notárov) mali totiž disponovať oveľa rozsiahlejšími vedomosťami z oblasti práva i administratívy, keďže jednotlivé listiny boli vždy po vyhotovení preskúmané osobitnou komisiou alebo rotou.²¹ Každopádne, všetky dikastéria Rímskej kúrie boli týmito pravidlami viazané, pričom potreba ich znalosti bola čoskoro rozširovaná aj na orgány nižšieho stupňa, ktoré pôsobili na partikulárnej úrovni. Je teda zrejmé, že prakticky všetky listiny museli byť k formálnemu uznaniu vyhotovené *iuxta stylum curiae*.²² Dodržiavanie uvedených pravidiel sa tak na celom kresťanskom Západe čoskoro dotklo udeľovania cirkevných privilégií, indultov, dišpenzov či reskriptov.²³ Celkom prirodzene, kvôli nestálej a pravidelne sa meniacej situácii ohľadom ponímania cirkevných majetkov sa *stylus Romanae curiae* aplikoval aj pri právnych aktoch súvi-

²⁰ Porov. Richard H. HELMHOLZ, „The Learned Laws in ‚Pollock and Maitland‘,“ *Proceedings of the British Academy* 89 (1996): 164.

²¹ Porov. Ernest, F. JACOB, *Essays in the Conciliar Epoch*, Manchester: Manchester University Press, 1953, s. 27.

²² Porov. Michael MARTIN, *The Roman Curia as it Now Exists. An Account of its Departments: Sacred Congregations, Tribunals, Offices; Competence of Each; Mode of Procedure; How to Hold Communication with: the Latest Legislation*, New York; Cincinnati; Chicago: Benziger Brothers, 1913, s. 25. Všetko pritom nasvedčuje tomu, že ešte aj na začiatku 20. storočia boli k náležitostiam listov, v súlade so *stylus Romanae curiae*, radené aj požiadavky na používanie kvalitného papiera i atramentu, písanie primeraným jazykom a štýlom a pod. Bližšie k tejto problematike pozri napríklad Nicholas HILLING, *Procedure at the Roman Curia. A Concise and Practical Handbook*, New York: Joseph F. Wagner, 1909, s. 148. V komentári jezuitu Pavla Laymanna († 1635) zo 17. storočia možno nájsť v uvedených súvislostiach zase slová: „Studuerit probare, ostendi aebere supplicationem manu Sanctissimi signaram ad hoc ut causae advocatio legitime fiat, intrepide contra Sac. Congreg. Decisiones afferens ipsa Brevia, quae sub plumbo, vel annulo Piscatoris expediuntur vigore harum supplicationum, non satisfacere solemnitati requisitae in d. cap. 20, subdens no. 50 me interloquendo illi affirmasse juxta stylum Romanae Curiae solere Curiales curiosos, et attentos ipsam originalem ab officiali recuperare, et sic facile eam ostendere posse.“ Paulus LAYMANNUS, *Commentariorum in librum primum decretalium repertorium seu compendiosa per alphabeticum ordinem descriptio*, Dilinga: Ignatius Mayer, 1664, s. 317.

²³ Porov. Silvia Di PAOLO, „Da regole particolari a norme generali: verso un diritto amministrativo della Chiesa (XV–XVI sec.),“ *Historia et ius* 11 (2017): 2. Jasný záver ohľadom pápežských reskriptov ponúka napríklad aj spomenuté kánonistické dielo konštatováním: „Stylus curiae quod exprimere iubet, ad rescripti formam pertinet.“ LAYMANNUS, *Commentariorum in librum primum decretalium repertorium seu compendiosa per alphabeticum ordinem descriptio*, s. 279.

siacich s cirkevnými benefíciami.²⁴ Normy z neho vyplývajúce tak boli podľa štýlu aktuálneho pápeža (*praesente Papa de stylo*) uplatňované pri obsadzovaní vyšších i nižších benefícií (bez ohľadu na spôsoby), ako aj pri prechádzaní z jedného na druhé alebo pri ich uprázdňovaní. Výnimkou nebolo ani stanovenie osobitostí skúšky alebo prísahy, ktoré musel kandidát na benefícium absolvovať, respektíve zložiť.²⁵

Prostredníctvom *stylus Romanae curiae* sa upravovali i pápežské provízie, pričom od pontifikátu Inocenta IV. (1243–1254) boli vymedzené ako imúnne aj voči pápežskej *discretio*.²⁶ Ten istý postup sa mal pritom zachovávať aj pri priznávaní hodností a penzií.²⁷ Výnimkou nebolo ani

²⁴ Porov. Brigitte Hotz, „Von der Dekretale zur Kanzleiregel: Prärogativen beim Benefizienwerb im 14. Jahrhundert,“ in *Stagnation oder Fortbildung? Aspekte des allgemeinen Kirchenrechts im 14. und 15. Jahrhundert*, ed. Martin Bertram, Tübingen: Max Niemeyer, 2005, s. 197–220. Tak je to, ako mi potvrdil súdny vikár Diecézneho cirkevného súdu Brnianskej diecézy Mons. ICDr. Karel Orlita, napokon vo viacerých záležitostiach týkajúcich sa cirkevných majetkov dodnes. Bližšie k tejto problematike pozri AKADEMIE KANONICKÉHO PRÁVA, „Adnotatio iurisprudentiae 1-2/2017 o správě majetku,“ <https://www.akademiekp.cz/publikace-adnotatio-iurisprudentiae-1-2-2017-o-sprave-majetku/> [cit. 14. 2. 2020].

²⁵ Portugalský kánónista Agostinho Barbosa († 1649) k uvedenej problematike potom uviedol: „Et sic olim poterant conferri beneficia in quolibet mense vacantia, et habebant omnes menses liberos. Et hoc etiam extra propriam dioecesim, quia conferre est voluntariae jurisdictionis, praterquam in Curia, praesente Papa de stylo. Na inom mieste potom: Advertendum tamen, quod provisos per Romanum Pontificem (quae provisio et electionis, et confirmationis vim habet) statim quod per eum promotus est, beneficia ipsius possunt conferri tanquam vacantia, non expectata consecratione, ut de stylo Curiae servatur, tam ut jam non possint renuntiari.“ Z ustanovení *stylus Romanae curiae* sa malo vychádzať aj v prípade pochybností ohľadom dôstojného vyžitia z udeľeného benefícia: „Beneficia duo, tria, aut plura simplicitate quando non sufficient ad honestam sustentationem, potest de stylo Curiae aliud simplex illa obtinenti conferri, si nec commode Clericum alant.“ Agostino BARBOSA, *Pastoralis sollicitudinis sive de officio, et potestate episcopi, pars tertia. Omnia ad praxim utriusque fori, interioris scilicet, et exterioris, et ad jurisdictionis explicationem exigenda continens*, Lugdunum: Petrus Borda, Joannes et Petrus Arnaut, 1698, s. 113, 140, 148, 155, 189, 190, 192, 200, 201 a 228.

²⁶ Porov. Di PAOLO, „Da regule particolari a norme generali: verso un diritto amministrativo della Chiesa (XV–XVI sec.),“ s. 27. K pápežským províziám bližšie pozri Geoffrey BARRACLOUGH, *Papal Provisions. Aspects of Church History Constitutional, Legal and Administrative in the Later Middle Ages*, Oxford: Blackwell, 1935.

²⁷ Agostinho Barbosa k tomu konkrétne uviedol: „Sed revera Curiae Romanae stylus habet, ut pensio auctoritate Papae assignata alicui, sit immunis et libera ab omni onere, etiam subsidii charitativi et ido quando Papa clerico pensionem assignat liberam ab omni subsidio charitatis, Rector beneficii debet ex toto illud solvere.“ BARBOSA, *Pastoralis sollicitudinis sive de officio, et potestate episcopi, pars tertia. Omnia ad praxim utriusque fori, interioris scilicet, et exterioris, et ad jurisdictionis explicationem exigenda continens*, s. 351.

scudzovanie cirkevného majetku, ku ktorému bolo pri prekročení určitej hodnoty potrebné získanie osobitného dekrétu Apoštolskej Stolice, vydávaného len za predpokladu sledovania zjavného prospechu Cirkvi.²⁸ *Stylus Romanae curiae* sa bežne zohľadňoval aj pri stanovovaní príslušnosti na súdenie tej-ktorej cirkevnoprávnej kauzy, ako i pri kanonizačných procesoch.²⁹ To isté sa týkalo aj manželských prípadov, a to nielen vo vzťahu k procesným smerniciam, ale tiež pri udeľovaní dišpenzov od manželských prekážok.³⁰ Pri trestnoprávných kauzách sa zase podľa *stylus Romanae curiae* posudzovala nevyhnutnosť uloženia trestu vrátane podmienok jeho odpustenia.³¹ Ak by sme mali zhrnúť všeobecné zásady uplatňovania tohto inštitútu, základný princíp znel: *Stylus curiae facit ius*.³² Podľa všeobecnej teórie sa mali v súlade s ním dokonca interpretovať aj jednotlivé zákony panovníkov, pričom len ten jediný mohol proti nemu konať, s jasnou narážkou na pápežské práva, z dôvodu plnosti

²⁸ Ten istý kánónista k tomu poznamenal: „Assensus Apostolicus super alienatione rerum Ecclesiae de stylo Curiae Romanae quando concedatur, et quibus personis, ostenditur.“ Na inom mieste potom: „De stylo, et observantia Curiae Romanae, concessio assensus Apostolici super alienationibus rerum Ecclesiae non indulgetur, nisi praevia delegatione Summi Pontificis in personam aliquorum in Dignitate Ecclesiastica constitutorum, qui videant an concessionem cedant in evidentem Ecclesiae utilitatem: et si ita apparuerit, illas confirment, alias non; et viso quod tendunt in evidentem Ecclesiae utilitatem, interponit decretum, et nomine Sedis Apostol. tanquam delegatus ab illa, praestat assensum.“ Ku kanonizačným záležitosťiam zase: „... tenet quod licet haec procedant de stylo, de Jure tamen ex solis processibus ab Ordinario rite et recte fabricatis posse Papa ad canonizationem procedere.“ Tamtéž, s. 56, 376, 385 a 390.

²⁹ Agostinho Barbosa k tomu uviedol: „Licet Sancta Sedes Apostolica immediate quascunque causas Ecclesiasticas judicare possit, cap. cuncta, cap. nunc vero quest. 3, ipsius tamen Curiae stylus servat, et Conciliaris statuit constitutio, ut + omnes causae ad forum Ecclesiasticum spectantes coram Ordinario loci in prima instantia decendantur, et infra biennium terminentur.“ Tamtéž, s. 312 a 332.

³⁰ Porov. HILLING, *Procedure at the Roman Curia. A Concise and Practical Handbook*, s. 125.

³¹ Porov. Di PAOLO, „Verso la modernità giuridica della Chiesa. Giovanni Francesco Pavini (ca. 1424–1485): la stampa, le decisioni, le extravagantes e la disciplina amministrativa,“ s. 151. Agostinho Barbosa k tomu poznamenal: „Stylus curiae habet ut omnis gratia Pontificis excommunicato concessa sit irrita.“ Na inom mieste potom: „Stylus curiae habet, ut rescriptis Pontificis praemittatur absolutio a centuris...“ BARBOSA, *Pastoralis sollicitudinis sive de officio, et potestate episcopi, pars tertia. Omnia ad praxim utriusque fori, interioris scilicet, et exterioris, et ad jurisdictionis explicationem exigenda continens*, s. 398.

³² Porov. LAYMANNUS, *Commentariorum in librum primum decretalium repertorium seu compendiosa per alphabeticum ordinem descriptio*, s. 279 a Ludovicus GOMES, *Regulae, ordinationes, et constitutiones Cancellariae Apostolicae*, Parisius: Apud Arnoldum Langelier in secunda columna aulae Palatii, 1547, s. 202.

svojej moci (*ex potestatis plenitudine*).³³ Zároveň platilo univerzálne pravidlo nevyhnutnosti napodobňovania *stylus Romanae curiae*, ktoré, v súlade s princípom *Stylum curiae Romanae ordinarios decet imitari*, na prvom mieste zaväzovalo miestnych ordinárov.³⁴ Tí v nadväznosti na to neváhali požadovať to isté po svojich podriadených v rámci ich diecéz, a to v súlade so *stylus ordinarii*.³⁵ Najmä z toho dôvodu sa viacero autorov oprávnenne zhodlo v tvrdení, že Rímska kúria používala svoje pravidlá (najmä pravidlá kancelárie) ako prostriedok k ukázneniu administratívny nielen v rámci univerzálnej Cirkvi, ale taktiež v cirkvách partikulárnych.³⁶

1.2.2 Súdna moc

Neboli to však len ustanovenia hmotného administratívneho práva, respektíve priamo procesné smernice, ktoré by boli exkluzívne subsumované pod pojem *stylus Romanae curiae*. Extenzívny výkladom sa totiž došlo k záveru, že sa k nemu radí taktiež štýl súdov, predovšetkým najvyšších tribunálov Apoštolskej Stolice, ktoré mali byť v sile právnej obvyčaj (*usus forensis, stylus iudicandi*) nasledované aj súdmi nižšieho stupňa.³⁷ Predovšetkým jurisprudencia Rímskej Roty (*Rota Romana*) disponovala už od avignonských čias v kánonickoprávnej jurisprudencii i praxi osobitým a výnimočným postavením. V tomto ohľade možno spomenúť predovšetkým poklasický rímskoprávny prístup *auctoritas rerum perpetuo similiter iudicatarum*, ktorý bol v kánonistike nasledovaný

³³ V origináli: „Secundum stylum principalis suae curiae interpretenda statuta.“ Na inom mieste zase: „Contra Stylum curiae agere potest Princeps ex potestatis plenitudine.“ LAYMANNUS, *Commentariorum in librum primum decretalium repertorium seu compendiosa per alphabeticum ordinem descriptio*, s. 279.

³⁴ Porov. GOMES, *Regulae, ordinationes, et constitutiones Cancellariae Apostolicae*, s. 12.

³⁵ Agostinho Barbosa k tomu napísal: „... quia liquitur de stylo procedendi servando juxta stylum delegantis, non autem Ordinarii, cuius contraria observatia debet probati in contradictorio iudicio, ex quo stylus Ordinarii non extenditur ad stylum delegantis.“ BARBOSA, *Pastoralis sollicitudinis sive de officio, et potestate episcopi, pars tertia. Omnia ad praxim utriusque fori, interioris scilicet, et exterioris, et ad jurisdictionis explicationem exigenda continens*, s. 515.

³⁶ Z toho dôvodu dochádzalo v 15. storočí k precizovaniu uvedených pravidiel predovšetkým v kontexte zaužívaných postulátov *ius commune*. Porov. DI PAOLO, „Da regulae particolari a norme generali: verso un diritto amministrativo della Chiesa (XV–XVI sec.),“ s. 1 a ANDREAS MEYER, „L'amministrazione del patrimonio ecclesiastico. Un aspetto del diritto canonico poco studiato,“ *Quellen und Forschungen aus italienischen Archiven und Bibliotheken* 46 (2016): 224–244.

³⁷ Porov. BELLOMO, *The Common Legal Past of Europe, 1000–1800*, s. 98.

prinajmenšom v teórii od 6. do 15. storočia (minimálne pri rozsudkoch pápeža vo vzťahu k osobám).³⁸ Z toho dôvodu sa najneskôr v období neskorého stredoveku všeobecne presadil princíp *decisiones faciunt ius*.³⁹ Ako konkrétny príklad možno v tejto súvislosti spomenúť vplyv rozhodovacej činnosti Rímskej Roty na fungovanie tribunálov Rímskej inkvizície.⁴⁰ Ako totiž uviedol rímsky advokát Quintiliano Mandosio († 1593): *Rota loquente caetera tribunalia obmutescunt*.⁴¹ Práve ustálené pravidlá a obyčaje uznávané Rímskou Rotou tak v konečnom dôsledku ovládali inkvizičný proces a spôsoby jeho fungovania do najmenších detailov.⁴² Ako pritom dosvedčujú diela viacerých iných kánonistov, *stylus Romanae curiae* bol pri jej formovaní zohľadňovaný prakticky neustále.⁴³ I keď

³⁸ Porov. Cal. D. 1,3,38. Blížšie k tejto problematike pozri WILLOCK, „A Civil Lawyer Looks at the Canon Law“, s. 96; FRANCISCUS X. WERNZ – PETRUS VIDAL, *Ius canonicum ad Codicis normam exactum. Tomus I. Normae generales*, Roma: Apud aedes Universitatis Gregorianae, 1938, s. 248 a ANTONIUS CRNICA, *Commentarium theoretico-practicum Codicis iuris canonici. Vol. 1. Normae generalis et de personis*, Šibenik: Typis Typographiae „Kačič“, 1940, s. 41.

³⁹ Porov. Grat. D. 20, c. 3; X 2,27,16 a VI 1,3,14 a 1,5,1. Blížšie k tejto problematike a zaujímavým úvahám pozri DI PAOLO, „Verso la modernità giuridica della Chiesa. Giovanni Francesco Pavini (ca. 1424–1485): la stampa, le decisiones, le extravagantes e la disciplina amministrativa“, s. 57–58.

⁴⁰ Z najnovšej literatúry k tejto problematike bližšie pozri napríklad *The Roman Inquisition. Centre versus Peripheries*, ed. Katherine Aron-Beller – Christopher Black, Leiden; Boston: Brill, 2018.

⁴¹ Porov. FRANCISCO SCHMALZGRUEBER, *Jus ecclesiasticum universum brevi methodo ad discendum utilitatem explicatum seu lubricationes canonicae in Quinque libros decretalium Gregorii IX. Pontificis maximi auctore. Tomus primus, pars prima*, Roma: Ex Typographia Reverendae Camerae Apostolicae, 1843, s. 161.

⁴² Viacerí autori zároveň uvádzajú, že na rozdiel od Rímskej Roty, ktorej pravidlá sa vo viacerých ohľadoch podarilo ustáliť ešte v priebehu 14. storočia a potom viac-menej stagnovali, inkvizičné postupy sa neustále dynamicky menili a prispôbovali okolnostiam, stávajúc sa tak istým druhom procesu *sui generis*, zohľadňujúcim popri platnej legislatíve taktiež doktrínu, jurisprudenciu (obsiahnutú najmä v rímsko-kánonickom práve) a relevantné právne obyčaje. Porov. THOMAS F. MAYER, *The Roman Inquisition: A Papal Bureaucracy and its Laws in the Age of Galileo*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2013, s. 157–158 a 160.

⁴³ Niektorí autori pritom výslovne (aj keď nie veľmi presne) uvádzajú, že rímska inkvizícia pracovala *de facto* s precedensmi na spôsob „case law“. Porov. napríklad tamtiež., s. 162. Napriek tomu, že v kontinentálnom právnom systéme, ktoré kánonické právo pomáhalo budovať, nie sú súdne rozsudky akceptované ako prameň práva, keďže sudcom nie je *ex facie* priznané právo tvorcu práva, v prípade historického kánonického práva sa malo za to, že pri interpretácii *lex scripta* je nevyhnutné dosahovať vysoký stupeň konzistentnosti, a to predovšetkým v záujme právnej istoty. Porov. WILLOCK, „A Civil Lawyer Looks at the Canon Law“, s. 95.

v platnom práve sa tak má za to, že žiadny súdny rozsudok (ani vydaný tribunálmi Apoštolskej Stolice) nemôže mať silu zákona, všetko naznačuje tomu, že rozhodnutia Rímskej Roty vydávané opakovane v podobných prípadoch zavádzali v histórii tzv. súdnu obyčaj (*usus forensis*), ktorou boli sudcovia nižšieho stupňa viazaní nielen *de facto*, ale tiež *de iure*.⁴⁴

1.2.3 Záväznosť

Popri širokých možnostiach použitia *stylus Romanae curiae* v cirkevnej administratíve a súdnictve, je namieste poukázať na jeho vnímanie v dobovej kánonickoprávnej vede i praxi. Ako bolo zrejmé z predchádzajúceho výkladu, k centralizmu pápežskej správy napomohli v teoretickej rovine úspešne presadené postuláty gregoriánskej reformy, v rovine praktickej byrokratický aparát rozvinutý za čias avignonského pápežstva (1309–1378).⁴⁵ V tejto súvislosti možno pritom konštatovať, že v avignonskej perióde cirkevného vývoja dosiahla centralizácia Cirkvi svoj dovtedajší vrchol.⁴⁶ Už v tých časoch sa pritom zaužívalo presadzovať

⁴⁴ Porov. František POLÁŠEK, *Procesní právo*, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003, s. 13n a IOANNES PAULUS II, *Allocutio ad Romanae Rotae iudices* in AAS 85 (1993), s. 141. Uvedená alokúcia je v anglickom znení k dispozícii v diele *Papal Allocutions to the Roman Rota 1939–2002*, ed. William H. Woestman, Ottawa: Faculty of Canon Law, Saint Paul University, 2002, s. 219–222.

⁴⁵ Po návrate pápežov z „avignonského exilu“ spísal v roku 1377 v Ríme svoje dve pojednania o kuriálnej administratíve kánonista Dietrich von Nieheim (*Theodoricus de Niem*, † 1418). Konkrétne išlo o diela *Liber cancellariae* a *Stilus Palatii abbreviatus*, na základ ktorých ho Urban VI. (1378–1389) odmenil úradmi. K 11. máju 1378 bol potom opísaný ako *scriptor* a v jeho *Liber cancellariae* (r. 1380) ako *abbreviator et scriptor*. Porov. Ernest F. JACOB, *Essays in the Conciliar Epoch*, s. 26.

⁴⁶ S tým súviseli tiež permanentné potreby prísunu finančných prostriedkov do pápežskej pokladnice, na účely zabezpečenia chodu prebujneného administratívneho aparátu kúrie a ďalších činností, súvisiacich najmä s politickými úlohami pápežstva. Pápeži (ale i protipápeži) avignonského obdobia sú vnímaní väčšinou historikov ako osoby, ktoré majú zásluhu na neúnosnom finančnom zaťažovaní celej Cirkvi, zločinoch pri obsadzovaní cirkevných úradov a ich kumuláciách (tzv. avignonský fiškalizmus). Porov. August FRANZEN, *Malé dějiny církve*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 173. Základy pre koncipovanie tejto pápežskej finančnej politiky a špecifických poplatkov v prospech avignonskej kúrie súviseli najmä s teóriou o *plenitudo administrationis*, ktorú vypracovali kánonisti v priebehu 13. storočia, a *plenario dispositio* potvrdenou v roku 1265 bulou Klementa IV. (1265–1268) *Licet ecclesiarum*. Na ich báze pápeži disponovali právomocou centralisticky zasahovať do celej cirkevnej organizácie, od najnižších úradov až po najvyššie, udeľujúc pritom mnohé privilégia (*privilegia*), exempcie (*exemptiones*) či rezervácie (*reservationes*) ešte neobsadených miest, predovšetkým vo forme provízií (*provisiones*), postulácií (*postulationes*) a expektancií

stylus Romanae curiae, z neho predovšetkým reguly Apoštolskej kancelárie, v sile univerzálneho zákona, pričom tieto náhľady boli aktuálne nielen v 14. storočí, ale aj časoch nasledujúcich.⁴⁷ Už slávny kánonista Johannes Andrea († 1348) uvádzal vo svojich dielach *regulae cancellariae* vedľa *leges*, špecifikujúc ich záväznosť slovami *temporales ad vitam conditoris*, zatiaľ čo zákony mali platiť večne. Podobne sa napokon vyjadril aj k rozsudkom súdov najvyššieho stupňa pôsobiacich v Rímskej kúrii, v čom ho nasledovali aj ďalší slávni právnici obdobia neskorého stredoveku, z ktorých možno spomenúť najmä Cina z Pistoie († 1336), ale tiež Balda de Ubaldis († 1400) zdôrazňujúceho zvykový charakter *stylus* a jeho záväznosť voči všetkým súdom nižšieho stupňa *de facto i de iure*.⁴⁸ O ich sile svedčí predovšetkým skutočnosť, že charakter prameňa práva mali získavať už vydaním prvého rozsudku súdom Apoštolskej Stolice. Ich záväznosť možno najlepšie ilustrovať ustanoveniami vybraných kánonistických príručiek pochádzajúcich od uvedených troch kánonistov a zohľadňujúcich nielen kánonickoprávnu teóriu, ale aj prax.

Ioannes Andrea

Quod prius vocavit consuetudinem, postea vocat stylum [...] Stylus est ius [...] non scriptum usibus introductum ab uno iudice stylatum, et in hoc differt a consuetudine, quae est usus communis, stylus usus unius iudicis. Esset ergo secundum eum stylus, quando per usum stylatum a iudice determinata.⁴⁹

Cinus Pistoriensis

Non habemus de eo in iure, sed in curia sic [...] Stilus est ius quoddam non scriptum, usibus introductum, ab uno iudice stillatum. Et in hoc ultimo differt a consuetudine, quondam consuetudo est ius introductum usibus plurium, ut a populo [...] Stilus non tamen est usus communis [...] Tunc dicitur stilus curiae ...⁵⁰

(*expectantiae*). Porov. Jozef Špirko, *Cirkevné dejiny III*, Turčiansky Svätý Martin: Neografia, 1943, s. 87 a Amedeo MOLNÁR, *Dvanásť století církevních dějin*, Praha: Kalich, 2008, s. 378.

⁴⁷ Porov. Di PAOLO, „Da *regulae* particolari a norme generali: verso un diritto amministrativo della Chiesa (XV–XVI sec.),“ s. 3.

⁴⁸ Bližšie k tejto problematike pozri Luigi PROSDOCIMI, *Observantia: ricerche sulle radici fattuali del diritto consuetudinario nella dottrina dei giuristi dei secoli XII–XV*, Milano: Giuffrè, 2001, s. 202.

⁴⁹ *Novella sive Commentarius in Decretales epistolae Gregorii IX.*

⁵⁰ *Lectura in Codicem.*

Baldus de Ubaldis

... dicitur stylus consuetudo alicuius fori iudicialis, unde dicimus: ita est de stylo episcopalis curiae [...] Idest talis usus est stillatus a tali curia, et non quia per populum observatur, sed quia per aliquem iudicem servatur certus modus et certa practica in causis coram eo practicandis [...] et talis usus vel practica omnimodo dicitur stylus curiae, et sic [...] stylus est ius non scriptum usibus introductum ab uno iudice ...⁵¹

K zákonnej sile administratívnoprávnych úkonov Rímskej kúrie, konkrétne regúl Apoštolskej kancelárie, sa potom v 15. storočí v diele *Reperitorium iuris* z roku 1471 vyjadril kánonista Johannes Nicolaus de Millis, odvolávajúc sa na zbierky súboru *Corpus iuris canonici*, ale tiež rímsko-právne justiniánske *Digesta*:⁵²

Fol. 52

Leges vim obtinent ab eodem tempore quo lex ligat mandata generalia pape, sicut regule sue cancellarie, quia talia mandata sapiunt naturam legis [...] sed do. An. dicit contrarium, quod tales regule non habent pro lege, ut no. ipse in prohemio Cle., secundum glo. super verbo Decreto, pro quo facit quia natura legis est quod sit perpetua et eterna, licet quandoque ex causa revocetur, ut patet in prohemio Digestorum, et dicte regule sicut temporales ad vitam conditoris [...] dicit ibi quod regula idem est quod canon sed dicit tex. aliter ...⁵³

K všeobecnej záväznosti *stylus Romanae curiae* nielen v samotnej Rímskej kúrii, ale na celom svete, uviedol v roku 1484 konzistoriálny advokát Alphonsus de Soto pri glosovaní *regulae, ordinationes, et constitutiones cancellariae* promulgovaných pápežom Inocentom VIII. (1484–1492) nasledovné:

... non solum debent observari in Cancellaria et in Curia, sed in universo orbe, exceptis illis quae concernunt expeditiones litterarum, quae non sunt dandae indistincte [...] et dicuntur Cancellariae idest iustitiae.⁵⁴

⁵¹ *Commentaria in Digestum vetus.*

⁵² Porov. X 5,39,21; VI 5,13 a Clem. 3,1,1.

⁵³ Porov. Joannes F. DE PAVINIS, *Divini ac humani iurisconsulti, et causarum sacri palatii auditoris, domini Ioanni Francisci de Pavinis, ad Extravagantium, Regularum cancellariae, et Decisionum Rotae notitiam, utile praeludium*, Roma: Iohannes Bulle, 1478 a Ludovicus GOMES, *Regulae, ordinationes, et constitutiones Cancellariae Apostolicae*, s. 188.

⁵⁴ Alfonsus DE SOTO, *Regulae cancellariae apostolicae. Lectae 13 Sept. 1484*, Roma: Eucharis Silber, 1484.

O niekoľko rokov však iný kánonista Felinus Sandeus († 1503) v diele *Super titulo de rescriptis et nonnullis aliis* pri komentovaní zbierky *Liber sextus* (VI 1,2,1) uvedené závery sčasti spochybnil konštatovaním:

Regule cancellarie apostolice non sunt constitutiones generales. [...] Nec ligant gratias successorum pape nisi confirmentur secundum ipsum in c. i. de consti. in vi. [...] Dico quod acceptatio, quia non intimantur secundum formam authenticæ ut facte nove constitu. Nec ligant saltem existentes extra Curiam secundum eum. Soleo de hoc dubitare, quia quotidie in causis etiam Curiam pendentibus allegantur, et fit de eis fides per litteras vicecancellarii pape, et in concernentibus potestatem legatorum et vires expectativarum et reservationum, et huiusmodi adducuntur ubique ut leges generales.⁵⁵

Iný kánonista Ludovicus Gomes († 1542) sa v roku 1540 v diele *Commentaria super Regulas cancellariae Apostolicae iudiciales* zaoberal záväznosťou regúl Apoštolskej kancelárie v kontexte ich porovnávania s ustanoveniami *ius commune*. Aj keď uznal ich všeobecnú záväznosť v zmysle noriem univerzálneho práva, ku ktorým v tom čase náležali predovšetkým ustanovenia *Corpus iuris canonici* a *Corpus iuris civilis*, zároveň našiel tri rozdiely, ktorými sa odlišovali. Na prvom mieste tak uviedol, že zatiaľ čo zákony sú večné, reguly Apoštolskej kancelárie dočasné. Druhý rozdiel spočíval v možnosti derogácie. Zatiaľ čo pri zákonoch tak musel urobiť zákonodarca výslovne, reguly potrebovali k platnosti vždy potvrdenie novozvoleného pápeža. V inom prípade zanikali. Tretí našiel v konštatovaní, že to, čo nie je zahrnuté *in corpore iuris* nemôže mať jednoducho charakter univerzálneho zákona.

Circa quintum dubium, videlicet, an in generali et vulgari derogatione constitutionum, et ordinationum apostolicarum comprehendantur regulæ cancellariae? Solutio. [...] Stylus, qui quidem stylus a Rota receptus, disponit sub clausula generali, non obstantibus constitutionibus et ordinationibus apostolicis, huiusmodi regularum constitutiones non comprehendit, nec illis censi derogatum, nisi de illis specialiter mentio fiat. [...] Ex eo sequitur, quod licet regulæ cancellariae sint constitutiones universaliter ligantes, sicut ius commune; nihilominus propter diversas qualitates, per quas a iure communi differunt, diversam videntur habere naturam. [...] Quia constitutiones iuris communis statim facta publicatione ligant, ut traditur in ca. 2 et fin. de consti. Item sunt perpetuae. Sed istae constitutiones cancellariae sunt temporales. [...] Item quia istae regulæ sunt speciales ratione derogationis. Quia licet per praedictam clausulam, Non obstant. et cetera, censea-

⁵⁵ Porov. Felinus SANDEUS, *Super titulo de rescriptis et nonnullis aliis*, Venetiae: Peregrinus de Pasqualibus Bononiensis, 1489.

tur derogatum iuri communi, hoc est verum, nisi ius commune habeat clausulam derogatoriam, ut superius dixi, et tradunt Moder. in ca. i. de constitu. lib. 6 quam quidam clausulam continent regulae istae. Et licet alio respectu regulae, constitutiones generales appellantur, isto tamen casu possunt dici speciales ratione derogationis. Et ita salvatur et iustificatur, quod dicit Bar. in § et sic quodque, C. de novo Cod. fa. dicens, quod ius non clausum in corpore iuris non est generale. Nam debet intelligi ratione revocationis, videlicet, quia ita requirit specialem mentionem, sicut ius particulare, iuxta c. i. de constitu. lib. 6. Secus autem respectu vinculi, quia ligat omnes quando innotescit.⁵⁶

Tie isté závery boli akceptované aj v druhej polovici 16. storočia, o čom vypovedá zbierka *Sacrosanctae decisiones canonicae ab excellentissimis viris, iurisconsultibus clarissimis, iisdemque sacri Palatii auditoribus collectae: Aegidio Bellamera, Giulelmo Cassiodoro, Capella Tholosana* (Lugdunum: Apud Simphorianum Beraud, 1579), ktorá podmieňovala platnosť regul Apoštolskej kancelárie ich nerozpornosťou s *ius commune*.

Fol. 573

Item fuit quaesitum an Regulae cancellariae habeant vim legis et a quo tempore ligent? Ad primum fuit conclusum quod habent vim legis, et sunt servandae, praesertim vivente earum conditore, et ubi non sunt contrariae iuri communi, et decretis sacrorum conciliorum ...⁵⁷

Kánonista Pierre Rebuffi († 1557) potom v diele *Praxis beneficiorum domini Petri Rebuffi* (Lugdunum: Apud Gulielmum Rovillium, 1579) pripodobnil *regulae Apostolicae cancellariae* zaujímavým a odôvodneným spôsobom k *extravagantám* (*extravagantes*), teda dekretáliám „blúdiacim“ mimo zbierky *Corpus iuris canonici*. Oba pramene totiž platili bez ohľadu na derogačné doložky úradných a exkluzívnych zbierok.

Fol. 139

Nota tamen quod derogatio generalis non includit extravagantes, nec regulas cancellariae, nisi expressa illarum fiat mentio, et ideo Papa hic exprimit: ut docet Nicol. Milius in verb. Privilegium [...] Hodie tamen de stylo curiae nunquam censetur derogatum regul. cancellariae, nisi in narratione bullae ad verbum regula narretur ...⁵⁸

⁵⁶ Porov. X 1,3,2; 2,22,8; 2,27,3; VI 1,2,1; Ulp. D. 12,3,1 a Paul D. 34,2,37.

⁵⁷ *Sacrosanctae decisiones canonicae ab excellentissimis viris, iurisconsultibus clarissimis, iisdemque sacri Palatii auditoribus collectae: Aegidio Bellamera, Giulelmo Cassiodoro, Capella Tholosana*. Lugdunum: Apud Simphorianum Beraud, 1579, fol. 573.

⁵⁸ Pierre REBUFFI, *Praxis beneficiorum domini Petri Rebuffi*, Lugdunum: Apud Gulielmum Rovillium, 1579, fol. 139.

Ako sme videli, názory na záväznosť *stylus Romanae curiae* sa u jednotlivých autorov odlišovali. Vo všeobecnosti sa však malo za to, že zohľadnenie, respektíve uplatnenie jeho dispozícií prichádza do úvahy za podmienky *non obstantibus constitutionibus et ordinationibus apostolicis*.⁵⁹ I keď viacerí kánovníci sa klonili k záveru, že tomuto inštitútu je nevyhnutné priznať charakter prameňa práva so zákonnou silou, od čias pôsobenia komentátorskej školy sa presadzovali tendencie k minimalizovaniu jeho autority. Slávny Francisco Suárez († 1617) tak napríklad predložil teóriu, v ktorej sa prioritne pokúsil o uzmierenie *stylus Romanae curiae* s ďalšími prameňmi práva. Podľa jeho náhľadov tak mohol výslovne nadobudnúť silu zákona len za tých okolností, ak bol potvrdený zákonodarcom alebo právnou obvyčajou. Toto stanovisko v druhej polovici 20. storočia zastávali aj slávni kánovníci ako Filipe Maroto († 1937), respektíve Gommarus Michiels († 1965), vracajúc sa tak k záverom kardinála Francesca Zabarellu († 1417), ktorý uviedol, že rozhodnutia jednotlivých dikastérií Rímskej kúrie vrátane Rímskej Roty nemajú bez pápežského potvrdenia väčšiu váhu než odborný názor učencov.⁶⁰ Napriek tomu však všetko nasvedčuje tomu, že od vrcholného stredoveku sa až do začiatku 20. storočia akceptovalo, že *stylus Romanae curiae* zaväzuje všeobecným spôsobom, a to či už v oblasti administratívy alebo súdnej moci.⁶¹ Zatiaľ čo

⁵⁹ Porov. Di PAOLO, „Da *regulae* particolari a norme generali: verso un diritto amministrativo della Chiesa (XV–XVI sec.),“ s. 13.

⁶⁰ Porov. Gommarus MICHIELS, *Normae generales juris canonici. Commentarium libri I Codicis juris canonici. Volumen primum. Praenotanda generalia, canones praeliminares, de legibus ecclesiasticis*, Lublin: Universitas Catholica, 1929, s. 473n.

⁶¹ Ako príklad zo začiatku 20. storočia možno uviesť, že zbierky formulárov v tom čase bežne ustanovovali za akých podmienok možno udeliť dišpenz od manželských prekážok. Osobitne sa pritom rozlišovali tzv. kánonické dôvody, ktoré vymedzovali relevantné ustanovenia *ius commune* a kánonistickej jurisprudencie, a tzv. rozumné dôvody výslovne v práve neuvedené, ale zasluhujúce si zváženie na základe okolností posudzovanej kauzy. Inštrukcia vydaná 9. mája 1877 Kongregáciou pre šírenie viery (*Sacra congregatio de propaganda fide*) konkrétne vymenovala 16 dôvodov, pri ktorých bolo možné vyjsť žiadateľovi v ústrety. Zbierka formulárov Apoštolskej Datárie (*Dataria Apostolica*) z roku 1901 potom vymenovala ďalších 28, ktoré boli obdobne, buď samotné alebo v spojitosti s ostatnými, považované za dostatočné. Z nich možno spomenúť napríklad: malosť miesta spojená s faktom, že mimo neho nie je možné získať dostatočné veno; absencia vena; potenciálny zánik rodinných lín; zachovanie mieru; uzavretie mieru medzi panovníkmi alebo štátmi; vyhnutie sa žalobe ohľadom dedičstva, vena alebo nejakej dôležitej obchodnej transakcie; fakt, že nevesta je sirota; vek nevesty nad 24 rokov; nádej na zaistenie katolíckej viery; nebezpečenstvo miešaného manželstva; nádej na konvertovanie nekatolíckej strany; udržanie majetku v rodine; zachovanie slávnej alebo ctenej rodiny; snaha vyhnúť sa strate cti alebo predísť škandá-

teda nižšie postavené správne orgány Cirkvi mali reflektovať pri svojej rozhodovacej činnosti postupy jednotlivých dikastérií Rímskej kúrie, tribunály nižšieho stupňa zohľadňovali rozhodnutia Rímskej Roty a Apoštolskej Signatúry (*Signatura Apostolica*). Detailnejším pohľadom na kánonickoprávny vývoj možno navyše konštatovať, že pápežstvo pristúpilo k dôraznejším zmenám v nastavení jeho statusu až pri kodifikačných prácach na prvom Kódexe kánonického práva. Za ich hlavného iniciátora možno preto označiť pápeža Pia X., ktorý stál nielen za predmetnými reformami, ale aj za prvým kodifikačným dielom v dejinách Latinskej cirkvi.⁶²

Ak by sme sa pozreli na začiatok 20. storočia detailnejšie, zovšeobecňujúc možno konštatovať, že jednotlivé dikastérie Rímskej kúrie disponovali, podobne ako to bolo do toho času riadiacou (najmä výkonnou a súdnou) mocou, a preto udeľovali privilégiá, dišpenzy alebo vydávali iné vykonávacie alebo individuálne právne akty. Okrem toho, niektoré z nich bežne pristupovali taktiež k interpretovaniu univerzálnych cirkevných zákonov, a to v pozícii orgánu, ktorému túto právomoc zveril samotný zákonodarca. Celkom prirodzene, súdna moc sa prejavovala v prejednávaní káz a vydávaní súdnych rozsudkov. Ich dekréty sa potom ďalej delili na partikulárne alebo univerzálne, v závislosti od toho, či smerovali voči jednotlivcom alebo celej Cirkvi. Väčšina z nich sa pritom vyznačovala disciplinárnym charakterom, keďže buď cirkevné zákony vysvetľovali, vynucovali alebo od nich dišpenzovali. Výnimkou však neboli ani dekréty doktrínálne, ku ktorých vydaniu kompetentné dikastérie obdobne ojedinele pristupovali.⁶³ V tom prípade častokrát deklaro-

lu; nebezpečenstvo civilného manželstva alebo manželstva uzavieraného pred protestantským vysluhujúcim; splatnenie pôvodne neplatného manželstva; všetky dôvody považované za rozumné podľa názoru pápeža (napríklad verejné dobro) atď. Osobitne sa zároveň zdôrazňovalo, že k využitiu týchto možností je nevyhnutná taktiež znalosť *stylus Romanae curiae* a odborných prác renomovaných autorov, za súčasného vyhýbania sa prehnanému formalizmu. Porov. <https://www.catholic.com/encyclopedia/dispensation>.

⁶² Porov. WILLOCK, „A Civil Lawyer Looks at the Canon Law,“ s. 97.

⁶³ Čo sa týka neomylnosti, doktrínálne dekréty sa týmto atribútom samé o sebe nevyznačovali. Túto výsadu prameniaku v Božskom práve totiž pápež nemôže jednotlivým dikastériám delegovať. Na druhej strane, kvôli učiacej moci zverenej kongregáciám na zachovanie čistoty kresťanskej viery, náleží takýmto dekrétom poslušnosť vo vonkajšom fóre vrátane vnútorného súhlasu. Ničmenej, pevné dôkazy o opaku môžu niekedy učencov ospravedlniť pri odklade súhlasu, a to až do zásahu neomylnnej autority Cirkvi. Bližšie k tejto problematike pozri Raffaele DE CESARE, *The Last Days of Papal*

vali určitú doktrínu za neudržateľnú alebo nejaké konanie za nezákonné z dôvodu rozporu s Božím právom. Autorita dekrétov Rímskej kúrie tak bola v istom zmysle najvyššia, pretože pochádzali od najvyšších cirkevných orgánov pôsobiach na centrálnej úrovni, avšak nie v absolútnej rovine. Jednotlivé dikastérie boli totiž, podobne ako je to dnes, právne odlíšené od osoby pápeža a boli mu podriadené.⁶⁴ I keď im teda moc zveril priamo rímsky veľkňaz, ich úkony nebolo možné *stricto sensu* kvalifikovať ako pápežské akty.⁶⁵ Okrem toho navyše platilo, že jednotlivé dikastérie neaplikovali vždy všetku moc, ktorou disponovali. Z toho dôvodu bolo nevyhnutné posudzovať nimi vydané dokumenty podľa použitých slov a dikcie a osobitne zvažovať, či ide o nariadenie, inštrukciu, autentickú interpretáciu alebo len o praktické usmernenie podriadených orgánov.⁶⁶

Rome, London: Archibald Constable & Co, 1909 a Brian TIERNEY, *Origins of Papal Infallibility, 1150–1350: A Study on the Concepts of Infallibility, Sovereignty and Tradition in the Middle Ages*, Leiden: E. J. Brill, 1972.

⁶⁴ Porov. napríklad Pietro GASPARRI, „Proemium,“ in *Codicis iuris canonici fontes*. Vol. 1. *Concilia generalia – Romani pontifices usque ad annum 1745*, Roma: Typis Polyglottis Vaticanis, 1923, s. VI. Uvedené možno ilustrovať skutočnosťou, že právomoci všetkých dikastérií sa počas uprázdnenia Apoštolskej Stolicy pozastavujú, s výnimkou Apoštolskej Penitenciárie (*Poenitentiaria Apostolica*), ktoré sa počas tohto obdobia dokonca ešte zvyšia. Porov. NEW ADVENT, „Acts of Roman Congregations,“ <http://www.newadvent.org/cathen/01123a.htm> [cit. 13. 2. 2020] a GOMES, *Regulae, ordinationes, et constitutiones Cancellariae Apostolicae*, s. 38.

⁶⁵ Nevyhnutnosť predloženia niektorých aktov dikastérií na posúdenie alebo aprobovanie pápežovi prikazuje buď právna obyčaj alebo zákon. Napriek tomu nemožno tvrdiť, že by sa z nich týmto spôsobom stávali „pápežské akty“, keďže k tomu môže dôjsť len na základe špeciálneho potvrdenia *in forma specifica*, k čomu dochádza len veľmi zriedka. Porov. Monica-Elena HERGHELEGIU, *Reservatio Papalis: A Study on the Application of a Legal Prescription According to the 1983 Code of Canon Law*, Berlin: Lit Verlag, 2008, s. 69n. Podľa platného práva platí: „Summi Pontificis approbationi subiciendae sunt decisiones maioris momenti, exceptis iis pro quibus Dicasteriorum Moderatoribus speciales facultates tributae sunt exceptisque sententiis Tribunalis Rotae Romanae et Supremi Tribunalis Signatura Apostolicae intra limites propriae competentiae latis.“ *Pastor bonus* 18, in *AAS* 80 (1988), s. 864. Bližšie k tejto problematike pozri BEAL – CORIDEN – GREEN, *New Commentary on the Code of Canon Law*, s. 480.

⁶⁶ Bližšie k tejto problematike pozri napríklad Peter A. BAART, *The Roman Court or A Treatise on the Cardinals, Roman Congregations and Tribunals, Legates, Apostolic Vicars, Prototestaries, and Other Prelates of the Holy Roman Church*, New York; Cincinnati: Friedrich Pustet & Co, 1895, s. 230; William HUMPHREY, *Urbs et Orbis or The Pope as Bishop and as Pontiff*, London: Thomas Baker, 1899, s. 317; Johann H. BANGEN, *Die Römische Kurie, ihre gegenwärtige Zusammensetzung und ihr Geschäftsgang*, Münster: Bände, 1854; Dominique BOUÏX, *Tractatus de Curia Romana*, Paris: Apud Perisse Fratres Catholicos Bibliopolas,

2. KÓDEXOVÉ KÁNONICKÉ PRÁVO

2.1 Kódex kánonického práva z roku 1917

Stylus Romanae curiae reflektoval na začiatku 20. storočia aj zákonodarca prvého Kódexu kánonického práva z roku 1917, a to predovšetkým v kánone 20, pojednávajúcom o možnosti doplnenia práva pri absencii relevantnej normy a potrebe rozhodnúť kauzu.⁶⁷ V tejto súvislosti ustanovil, že ak v nejakej veci chýba výslovný predpis zákona, a to či už všeobecného alebo partikulárneho, je potrebné aplikovať normu zákona vydaného pre podobné prípady, prihliadnúc na všeobecne platné právne zásady uplatňované s kánonickou miernosťou (*aequitas canonica*), na štýl a prax Rímskej kúrie (*a stylo et praxi Curiae Romanae*) a spoločnú a stálu mienku odborníkov.⁶⁸ Celkom prirodzene, najskôr bolo potrebné zvážiť možnosť vyriešenia kauzy prostredníctvom autentickej interpretácie, teda v zá-

1880, s. 293; Joseph HOLLWECK – Philipp HERGENRÖTHER, *Lehrbuch des katholischen Kirchenrechts*, Freiburg im Breisgau: Herdersche Verlagshandlung, 1905, s. 292 a Johannes Baptist SÄGMÜLLER, *Lehrbuch des katholischen Kirchenrechts*, Freiburg im Breisgau: Herder, 1900, s. 325–337.

⁶⁷ POROV. CRNICA, *Commentarium theoretico-practicum Codicis iuris canonici*. Vol. 1. *Normae generalis et de personis*, s. 36.

⁶⁸ V origináli konkrétne ustanovil: „Si certa de re desit expressum praescriptum legis sive generalis sive particularis, norma sumenda est, nisi agatur de poenis applicandis, a legibus latis in similibus; a generalibus iuris principiis cum aequitate canonica servatis; a stylo et praxi Curiae Romanae; a communi constantique sententia doctorum.“ Can. 20 CIC 1917 Na druhej strane je potrebné tiež uviesť, že okrem kánonu 42 § 1, ktorý pojednáva v súvislosti s účinnosťou a platnosťou reskriptu o inštitúte známom ako *subreptio*, sa slovo *stylus curiae* v texte Kódexu nikde inde neobjavuje. Porov. can. 42 § 1 CIC 1917. Bližšie k tejto problematike pozri Arthurus VERMEERSCH – Joseph CREUSEN, *Epitome iuris canonici cum commentariis ad scholas et ad usum privatum*. Tomus 1. *Libri I et II Codicis iuris canonici*; Mechlinia; Roma: H. Dessain, 1937, s. 121; T. Lincoln BOUSCAREN, *The Canon Law Digest. Officially Published Documents Affecting the Code of Canon Law 1917–1933*, Milwaukee: The Bruce Publishing Company, 1934, s. 58 a Guidus COCCHI, *Commentarium in Codicem iuris canonici ad usum scholarum*. Liber I. *Normae generales*, Augusta Taurinorum: Sumptibus et Typis Petri Marietti, 1921, s. 106. Celkom prirodzene, pri určitých normách doplnenie chýbajúceho zákona prostredníctvom úkonov držiteľa výkonnej alebo súdnej moci do úvahy neprichádzalo. Už samotný kánon 20 napokon v tejto súvislosti výslovne spomína trestné zákony. Zároveň sa malo za to, že zákon nie je možné doplniť ináč než jednou z taxatívne vymedzených možností. Dôvod, prečo najvyšší zákonodarca pristúpil k zahrnutiu pojmov *stylus et praxis Curiae Romanae* a *communis constansque sententia doctorum* do Kódexových kánonov mal pritom spočívať najmä v tom, že popri právnych prameňoch mal pri dopĺňaní práva záujem aj na zohľadňovaní prameňov neprávnych, v prvom rade jurisprudencie prameniacej v práv-

sade mimo normotvorby.⁶⁹ K aplikovaniu kánonu 20 tak bolo možné pristúpiť až vtedy, keď tento postup nepriniesol riešenie a deklarovala sa neexistencia relevantnej normy. Pre potenciálne zohľadnenie *stylus et praxis curiae* bolo na prvom mieste nevyhnutné špecifikovať, čo presne pod uvedený pojem patrí.⁷⁰ Takmer všetci vtedajší kánovníci sa na základe historických skúseností zhodli, že k nemu náležia úkony administratívnej (*extra iudicialiter*) i súdnej moci (*iurisprudentia*, respektíve *auctoritas rerum similiter iudicatarum*). Najväčšie kontroverzie sa pritom v právnej vede i praxi objavili ohľadom spôsobu uplatňovania súdnych rozsudkov najvyšších tribunálov Rímskej kúrie.⁷¹ Viacerí kánovníci v tejto súvislosti argumentovali, že ak existuje stála a zhodná línia rozhodnutí najvyšších súdov Katolíckej cirkvi a sú splnené všetky podmienky pre tvorbu obyčajového práva, ich rozsudky zaväzujú všetky tribunály nižšieho stupňa v zmysle právnej obyčaje bezpodmienečne.⁷² Iní zašli ešte ďalej konštatujúc, že nižšie postavené súdy sú v takomto prípade viazané bez ohľadu na obyčaj, a to aj v prípade jedného alebo dvoch zhodných rozhodnutí

nej praxi a v druhom prípade v právnej teórii. Aj za čias platnosti prvého Kódexu kánonického práva však niektorí bádatelia konštatovali: *Stylus curiae habet vim legis*. Bližšie k tejto problematike pozri MICHIELS, *Normae generales juris canonici. Commentarium libri I Codicis juris canonici. Volumen primum. Praenotanda generalia, canones praeliminares, de legibus ecclesiastici*, s. 462–463, 472, 474 a 476.

⁶⁹ Samozrejme, ak opomenieme interpretácie na spôsob konštitutívneho výkladu vo forme autentickej interpretácie (*interpretatio authentica*), ktoré vlastne predstavujú novú právnu normu, a preto by mali byť riadne publikované ako nový zákon. Netreba však zabúdať na to, že v tomto prípade je normotvorcom samotný zákonodarca, respektíve orgán, ktorého týmito právomocami poveril. Porov. MICHIELS, *Normae generales juris canonici. Commentarium libri I Codicis juris canonici. Volumen primum. Praenotanda generalia, canones praeliminares, de legibus ecclesiastici*, s. 459.

⁷⁰ Samotná Rímska kúria bola pritom za platnosti prvého Kódexu kánonického práva definovaná ako orgán tvorený posvätnými kongregáciami, tribunálmi a úradmi, disponujúcimi v zásade riadnou zastupiteľskou mocou. Porov. cann. 242; 246–257; 258–259 a 260–264 CIC 1917.

⁷¹ Porov. AUGUSTINE, *A Commentary on the New Code of Canon Law. Volume I. Introduction and General Rules* (can. 1–86), s. 101 a CRNICA, *Commentarium theoretico-practicum Codicis iuris canonici. Vol. 1. Normae generalis et de personis*, s. 41.

⁷² Niektorí kánovníci svoj názor podporili konštatovaním, že kodifikátori pôvodne plánovali do kánonu 20 uviesť „norma sumenda est [...] a stylo et praxi Curiae Romanae et a serie uniformi sententiarum judicialium,“ ale posledná fráza mala byť napokon vynechaná ako nadbytočná. Bližšie k tejto problematike pozri WILLOCK, „A Civil Lawyer Looks at the Canon Law,“ s. 95.

najvyšších tribunálov, keďže reprezentujú najvyššieho zákonodarcu, na ktorom spočíva aj autorita Kódexu vrátane kánonu 20.⁷³

V nadväznosti na predchádzajúce argumenty jeden z kánonistov potom konštatoval, že ak v zákone existuje akási medzera (*lacuna*) alebo iná vada, má sa postupovať v súlade s kánonom 20, za osobitného zohľadnenia rozsudkov rímskych tribunálov, ak tie ponúkajú princíp aplikovateľný na vyriešenie kauzy.⁷⁴ Majúc na zreteli základné premisy fungovania anglo-amerického právneho systému zároveň pre prípad bezvadnosti zákona a možnosti odvodu právnych pravidiel z rozhodovacej činnosti najvyšších tribunálov Katolíckej cirkvi navrhol vychádzať z nasledovných premís: 1) Rozhodnutia Rímskej Roty, po tom, čo bol dosiahnutý určitý adekvátny počet rozsudkov a po splnení ďalších podmienok vyžadovaných k zavedeniu právnej obvyčaje disponujú silou obvyčajového práva a všetci sudcovia nižších súdov sú ich povinní nasledovať. Ak bol rotálny rozsudok formálne aprobovaný pápežom, vyznačuje sa silou zákona a zaväzuje všetky tribunály k rozhodovaniu v bezvýhradnom súlade s ním; 2) Jurisprudencia Roty nepotvrdená najvyšším zákonodarcom alebo zavedenou obvyčajou nezavádza právne pravidlá, ktoré by mali byť sudcami nižšieho stupňa nasledované;⁷⁵ 3) Ak však aj rozhodnutia Rímskej Roty túto silu nenadobudnú, ale pri istom druhu káuz bol vydaný dostatočný počet zhodných rozsudkov, súdy nižšieho stupňa si ich majú vysoko ceniť a bez presvedčivých dôvodov sa od nich

⁷³ Porov. MICHELS, *Normae generales juris canonici: Commentarius libri I Codicis juris canonici*, Desclée: Tornacum, 1949, s. 397. Ako zaujímavosť možno uviesť, že sudcovia pôsobiaci na tribunáloch nižších stupňov za platnosti prvého Kódexu nie vždy uvedené náhľady akceptovali bezvýhradne. Niektorí z nich argumentovali, že rotálne rozsudky zaväzujú len v konkrétnom prípade, pričom kvôli rôznorodosti faktických situácií v jednotlivých kauzách z nich nie je možné vydedukovať akékoľvek právne pravidlá. Takéto názory však boli audítormi Rímskej Roty zamietnuté vymedzením rozdielu medzi bezprostrednými právnymi účinkami rozsudku zaväzujúcimi len dotknuté subjekty a *iuris principia*. Druhé spomenuté mali vyplývať zo série rozhodnutých káuz a byť zohľadňované pri rozhodovaní rovnakých prípadov aj *pro futuro*. Porov. WILLOCK, „A Civil Lawyer Looks at the Canon Law,“ s. 96.

⁷⁴ Porov. AUGUSTINE, *A Commentary on the New Code of Canon Law. Volume I. Introduction and General Rules* (can. 1–86), s. 99–100.

⁷⁵ Z pohľadu platného práva pritom platí: „Summi Pontificis approbationi subiciendae sunt decisiones maioris momenti, exceptis iis pro quibus Dicasteriorum Moderatoribus speciales facultates tributae sunt exceptisque sententiis Tribunalis Rotae Romanae et Supremi Tribunalis Signatura Apostolicae intra limites propriae competentiae latis.“ *Pastor bonus* 18, in *AAS* 80 (1988), s. 864. Bližšie k tejto problematike pozri BEAL – CORIDEN – GREEN, *New Commentary on the Code of Canon Law*, s. 480.

neodkláňať.⁷⁶ Aj napriek uvedenému sa takmer všetci bádatelia zhodnú v závere, že za platnosti prvého Kódexu nebolo možné o súdnych rozsudkoch Rímskej Roty zmýšľať v kontexte precedensov, teda prameňov práva, čo napokon výslovne konštatoval aj kánon 17 § 3.⁷⁷

Dôležité postavenie *stylus Romanae curiae* sa však za platnosti prvého Kódexu prejavovalo pri posudzovaní statusu partikulárnych obyčají *praeter legem*, teda tých, ktoré predstavovali normu konzistentnú s písomným vyjadrením vôle zákondarcu. Tie totiž neboli prvým kodifikačným dielom v dejinách Latinskej cirkvi zrušené a podržali si svoju platnosť na základe kánonu 6.⁷⁸ Uvedený druh právnych obyčají zostal v platnosti aj z moci doplňujúcich noriem uvedených v spomenutom kánone 20 ako *stylus Romanae curiae*.⁷⁹ Väčšina kánonistov pritom zastávala rovnaký

⁷⁶ POROV. WERNZ – VIDAL, *Ius canonicum ad Codicis normam exactum. Tomus I. Normae generales*, s. 248.

⁷⁷ V origináli: „Data autem per modum sententiae iudicialis aut rescripti in re peculiari, vim legis non habet et ligat tantum personas atque afficit res pro quibus data est.“ Can. 17 § 3 CIC 1917. Celková zmena prístupu sa bežne vyjasňovala za pomoci rímskoprávných noriem. Justinianský Kódex totiž výslovne konštatoval „... non exemplis sed legibus iudicandum est.“ *Cod. Iust.* 7,45,13. Bližšie k tejto problematike pozri Jan H. LOKIN – Ralf ZEPPERLICK – Frits BRANDSMA – C. J. H. JANSEN, *Roman Frisian Law of the 17th and 18th Century*, Berlin: Duncker & Humblot, 2003, s. 271. Cisár tak prikázal sudcom súdiť výlučne podľa noriem písaného práva, opomínajúc rozsudky súdov vydané v podobných prípadoch. Ničmenej, v tejto súvislosti je potrebné pripomenúť, že istý stupeň autority sa ustálenému „case law“ priznával na základe Cal. D. 1,3,38. Bližšie k tejto problematike pozri WILLOCK, „A Civil Lawyer Looks at the Canon Law,“ s. 95. Od vydania Kódexu kánonického práva z roku 1917 tak možno uvažovať o *stylus Romanae curiae* vskutku len v kontexte záväznosti *de facto*. Z toho vyplýva, že súdy nižšieho stupňa nie sú viazané rozhodovacou činnosťou najvyšších tribunálov Rímskej kúrie, ale mali by ju nasledovať v prípade, ak to považujú za vhodné alebo ak chýba norma a kauzu je potrebné rozhodnúť. POROV. CRNICA, *Commentarium theoretico-practicum Codicis iuris canonici. Vol. 1. Normae generalis et de personis*, s. 41 a László ÖRSY, „Ecclesiastical Laws,“ in *The Code of Canon Law – A Text and Commentary*, ed. James A. Corriden, New York: Paulist Press, 1985, s. 37.

⁷⁸ V origináli: *Codex vigentem huc usque disciplinam plerumque retinet*. Can. 6 CIC 1917.

⁷⁹ POROV. WILLOCK, „A Civil Lawyer Looks at the Canon Law,“ s. 103. Až do nadobudnutia platnosti Kódexu kánonického práva z roku 1917 totiž kánonistika definovala právnu obyčaj nielen v zmysle trvalého ustáleného zvykového správania obyčajovotvorného spoločenstva, ale taktiež ustálenej rozhodovacej činnosti najvyšších administratívnych a súdnych orgánov Katolíckej cirkvi. Je teda zrejme, že Pius X., ktorý v roku 1908 pristúpil k reforme regúl Apoštolskej kancelárie a stál taktiež za kodifikačnými prácami na prvom Kódexe, bol zároveň iniciátorom zmeny ponímania právnej obyčaje nielen v kánonikoprávnej vede, ale tiež praxi. Od toho času jednotliví kánonisti neuvažovali pri podávaní základných definícií tohto prameňa práva v kontexte *stylus Romanae curiae*, rešpektujúc vôľu najvyššieho cirkevného zákonodarcu, ktorý sledoval

názor aj vo vzťahu k obyčajam *prater legem* univerzálnym.⁸⁰ Obdobným spôsobom bolo možné nahliadať aj na tradičný rímskoprávny princíp kanonizovaný v kánone 29, podľa ktorého *Consuetudo est optima legum interpretis*.⁸¹ V súlade s ním boli právne obyčaje Kódexom kánonického práva z roku 1917 nielen tolerované, ale osobitými úlohami disponovali aj pri výklade písaného práva. V prípade dosiahnutia konzistentnej interpretácie kánonu, či už obvyklou poslušnosťou veriacich alebo prostredníctvom tribunálov (*a stylo et praxi Curiae Romanae*) či stálej mienky učencov (*a communi constantique sententia doctorum*), získal jeho zmysel určitú modelovú formu a tá sa stala takmer súčasťou písaného zákona. Takýmto spôsobom sa štýl Rímskej kúrie prakticky stotožnil s obyčajami *prater legem*, pričom tým, kto rozhodoval o súlade takejto obyčaje so zákonom bol príslušný orgán Rímskej kúrie ako najvyšší v rámci cirkevnej hierarchie pre tú-ktorú oblasť. Uvedené napokon dokazuje už prístup kodifikátorov prvého Kódexu, podľa ktorých mali byť staršie, s Kódexom kompatibilné obyčaje s ním zosúladené. Budúce obyčaje sa mali zase za splnenia istých podmienok a so súhlasom kompetentnej cirkevnej autority tolerovať a pokiaľ vykladali Kódex *secundum legem* dokonca vítať.⁸²

2.2 Kódex kánonického práva z roku 1983

V platnom Kódexe kánonického práva sa termín *stylus Romanae curiae* spomína obdobne len v dvoch kánonoch, aj to viac-menej nepriamo. Je tak ponechaný v rovine právnického inštitútu potvrdeného niekoľ-

oslabenie jej vplyvu, a tým i vplyvu Rímskej kúrie, na tvorbu nového práva. Zaujímavosťou zostáva, že som sa doteraz nestretol so žiadnym vedeckým článkom, ktorý by na túto zmenu či už v pozitívnom alebo negatívnom zmysle poukázal. Uvedeným spôsobom totiž došlo k značnému pozmeneniu niekoľko storočí uplatňovanej kánonickej tradície (*traditio canonica*). Porov. Filippo MAROTO, *Institutiones iuris canonici ad normam novi Codicis I*, Roma: Apud commentarium pro religiosiis, 1921, s. 361 a PRÜMMER, *Manuale iuris canonici in usum scholarium*, s. 15. Ak by sme sa vrátili k ešte staršiemu kánonickému právu, najslávnejší kánonista všetkých čias Gracián (*Gratianus*), ktorý pôsobil v 12. storočí v Bologni, definoval predmetný prameň nasledovne: „*Consuetudo est ius quoddam moribus institutum, quod pro lege suscipitur, cum deficit lex.*“ *Grat. D. 1, c. 5.*

⁸⁰ Porov. napríklad Amleto G. CICOGNANI, *Canon Law*, Philadelphia: The Dolphin Press, 1934, s. 488.

⁸¹ Porov. Paul. D. 1,3,37.

⁸² Porov. WILLOCK, „A Civil Lawyer Looks at the Canon Law,“ s. 105.

ko stáročí trvajúcou kánonickou tradíciou, respektíve v sile obyčajového práva. V prvom prípade ho Kódex výslovne spomína v kánone 19, pojednávajúcom o medzerách v práve, a potom ešte raz v kánone 63 § 1, ktorý uvádza podmienky platnosti reskriptu pri uplatnení *subreptio*.⁸³ Ako sme už uviedli, v oboch zmysloch naň odkazoval aj v prvý Kódex kánonického práva z roku 1917, a to či už v kánone 20, respektíve 42 § 1. Čo sa týka vyplňania medzier v práve, zaujímavosťou zostáva, že zatiaľ čo prvý Kódex používal výraz *a stylo et praxi Curiae Romanae*, platný zákonník hovorí o *iurisprudentia et praxi Curiae Romanae*. Z uvedeného možno dedukovať snahu zákonodarcu zdôrazniť jurisprudenčnú funkciu štýlu, upierajúc mu tradičnú silu prostriedku formujúceho právnu prax nižších administratívnych či súdnych orgánov.⁸⁴ Aj súčasná kánonistika pritom hovorí o medzere v práve pri potrebe rozhodnúť kauzu za neexistencie relevantnej normy univerzálneho alebo partikulárneho práva (vrátane právnej obyčaje).⁸⁵ Ďalší rozdiel nachádzame v skutočnosti, že zatiaľ čo v prvom kodifikačnom diele sa hovorilo o dopĺňaní medzier

⁸³ Kánon 19 znie v origináli nasledovne: „Si certa de re desit expressum legis sive universalis sive particularis praescriptum; aut consuetudo, causa, nisi sit poenalis, dirimenda est attentis legibus latis in similibus, generalibus iuris principiis cum aequitate canonica servatis, iurisprudentia et praxi Curiae Romanae, communi constantique doctorum sententia.“ Can. 19 CIC 1983. Bližšie k tejto problematike pozri *Handbuch des katholischen Kirchenrechts*, ed. Joseph Listl – Heribert Schmitz, Regensburg: Verlag Friedrich Pustet, 1999, s. 903.

⁸⁴ V uvedených súvislostiach komentáre zdôrazňujú, že samotná jurisprudencia by mala disponovať nad praxou orgánov vybavených výkonnou mocou istou prevahou. Jej tvorba sa pritom poväčšine spája s činnosťou Apoštolskej Signatúry a Rímskej Roty, bežne poverovaných aj inými úlohami. Napríklad pápež Ján Pavol II. (1978–2005) od sudcov Rímskej Roty výslovne požadoval zaručenie nezmeniteľnosti Božieho práva a stabilitu kánonickoprávnych noriem, za súčasného chránenia ľudskej dôstojnosti. Porov. Ernest CAPARROS – Michel THÉRIAULT – Jean THORN, *Code of Canon Law Annotated*, Montréal: Wilson & Lafleur Limitée, 2004, s. 46 a IOANNES PAULUS II, *Allocutio ad Romanae Rotae iudices* in AAS 85 (1993), s. 143. Dôležitosť rotálnej jurisprudencie sa totiž bežne predpokladá aj pri vysvetľovaní otázok prirodzeného Božieho práva. Viacerí kánonisti však v uvedenej súvislosti požadujú ich predloženie na rozhodnutie priamo pápežovi, prípadne aspoň orgánu na to splnomocnenému, čiže Pápežskej rade pre zákonné texty (*Pontificum consilium de legum textibus*). Porov. Lóránd UJHÁZI, „Possibilities of the solution of *lacuna legis* in the law of the Catholic Church (can. 19),“ *Jogelméleti Szemle* 4 (2012): 186.

⁸⁵ Kánonistika totiž osobitne zdôrazňuje, že nemožno hovoriť o medzere v práve, ak pri absencii zákona existuje relevantná univerzálna alebo partikulárna obyčaj. Pokiaľ ide o dôležitosť jednotlivých prostriedkov uvedených v kánone 19, interpretujúci je povinný použiť všetky štyri koordinovaným spôsobom k dosiahnutiu rozumného výsledku. Porov. CAPARROS – THÉRIAULT – THORN, *Code of Canon Law Annotated*, s. 45–46.

v práve slovami *norma sumenda est*, zákonodarca platného Kódexu použil slovné spojenie *causa dirimenda est*, čo prirodzene evokuje možnosť aplikácie tohto kánonu len pri riešení procedurálnych otázok.⁸⁶ Kánonistika však tieto závery v zásade odmieta, odkazujúc na staršiu tradíciu, ale i potreby praxe, ktorá si kvôli častej neodbornosti nižšie postavených cirkevných orgánov širšie ponímanie tohto inštitútu prirodzene žiada.⁸⁷

Ako sme už uviedli, kánon 19 platného Kódexu kánonického práva po vzore predchádzajúceho Kódexu uvádza, že ak o nejakej veci chýba výslovný predpis univerzálneho alebo partikulárneho zákona alebo obyčaj, kauzu (ak nie je trestná) treba rozhodnúť s prihliadnutím na zákony vydané v podobných prípadoch, na všeobecné zásady práva uplatňované s kánonickou miernosťou, na právnu vedu a prax Rímskej kúrie (*iurisprudentia et praxi Curiae Romanae*) a na spoločnú a stálu mienku odborníkov.⁸⁸ Platný Kódex však nepoužíva výraz *stylus*, ktorý kánon 20 prvého Kódexu kánonického práva uvádzal spolu s *praxis* Rímskej kúrie. Väčšina autorov sa pritom zhodne v závere, že použité slovo *praxis* je nevyhnutné v prvom rade vnímať v kontexte *stylus formalis*. Iní ale zastávajú názor, že ho možno chápať aj v oveľa širšom zmysle, na základe čoho by neexistoval významnejší rozdiel medzi *stylus* a *praxis*.⁸⁹ Súčasná kánonistika z uvedeného termínu poväčšine dedukuje, že samotná zmena slov v texte kánonu 19 a vynechanie výrazu *stylus* nemá v skutočnosti za následok akúkoľvek zmenu oproti staršiemu právu, pričom hlavným cieľom existencie tohto inštitútu zostáva odstraňovanie medzier v prá-

⁸⁶ Výraz *sumenda est*, odvodený od slovesa *sumo*, možno prekladať vo význame „pristupovať“, „chápať“, „vykonávať“, „uplatňovať“ alebo „používať“, zatiaľ čo termín *dirimenda est* je od slovesa *dirimo* a prekladá sa ako „rozhodovať“ alebo „dokončovať“. Použitie gerundívum prirodzene evokuje nevyhnutnosť alebo nutnosť postupu naznačeným spôsobom, v preklade „treba“ alebo „je nevyhnutné“. Porov. Špaňár – HRABOVSKÝ, *Latinsko/slovenský, slovensko/latinský slovník*, s. 183 a 585.

⁸⁷ Porov. УНІАЗІ, „Possibilities of the solution of *lacuna legis* in the law of the Catholic Church (can. 19),“ s. 178.

⁸⁸ Na prvom mieste sa teda spomínajú inštitúty analógie práva, najskôr *analogia legis* (*legibus latis in similibus*) a napokon v zmysle všeobecných právnych princípov *analogia iuris* (*generalibus iuris principiis*). Druhé spomenuté majú byť pritom uplatňované v súlade s tradičným princípom kánonickej miernosti, ktorý sa spočiatku používal prakticky výlučne pri aplikácii práva a až od čias Druhého vatikánskeho koncilu (1962–1965) aj pri samotnej normotvorbe. Porov. Salvatore BERLINGÒ, *Diritto canonico*, Torino: Giappichelli, 1995, s. 140–141.

⁸⁹ Už spomenutý Gommarus Michiels v tejto súvislosti uviedol: „Formula canonis *stylus et praxis Curiae Romanae intelligatur per modum unius*.“ Porov. MICHELIS, *Normae generales juris canonici: Commentarius libri I Codicis juris canonici*, s. 593.

ve.⁹⁰ Počas prípravy nového Kódexu sa malo dokonca pôvodne plánovať so širším znením tohto kánonu a jeho vymedzení slovami ... *iurisprudentia ecclesiastica, praesertim stylo et praxi curiae*.⁹¹ Z uvedeného možno dedukovať zámer zákonodarcu umožňujúceho vyplniť medzery v práve za pomoci administratívy alebo jurisprudencie, keďže kánon 19 rozlišuje aplikovanie oboch.⁹²

Z dikcie kánonu 19 ďalej vyplýva, že na vyplnenie medzier v práve nie je možné aplikovať prax ktoréhokoľvek cirkevného tribunálu alebo úradu, ale len jurisprudenciu a prax Rímskej kúrie. Kánonistika poväčšine tradične konštatuje, že prvý dôvod spočíva v odbornosti a profesionalizme pracovníkov pápežského administratívneho aparátu, ktorého vzory je vhodné nasledovať nielen vo vede, ale tiež v praxi. Druhý dôvod môže byť zase odvodený z *communio Ecclesiarum*, teda snahy o dosiahnutie relatívnej jednoty medzi jurisdikciou partikulárnych a univerzálnych cirkevných predstavených.⁹³ Na základe historických skúseností možno zároveň odôvodnene predpokladať, že zákonodarca dovoľuje tvorbu vlastného štýlu (*praxis*) aj na úrovni administratívnych a súdnych orgánov pôsobiach v partikulárnych cirkvách. Ten je však obdobne prípustný len za podmienky jeho súladu s praxou Rímskej kúrie.⁹⁴ Vo všeobecnosti sa pritom vychádza z premisy, že prax nižšie postavených cirkevných orgánov nie je v rozpore s jurisprudenciou Rímskej kúrie, ak nevykazuje znaky obyčaje proti zákonu (*consuetudo contra legem*).⁹⁵ Pokiaľ ide o samotný výraz *iurisprudentia*, ten možno prioritne vnímať v kontexte súdnej, ale taktiež výkonnej moci, aj keď druhý zmysel zákonodarca zohľadnil skôr termínom *praxis*. V tejto súvislosti sa však v prvom rade odkazuje na rozhodovaciu činnosť tribunálov a iných dikastérií Apoštolskej Stolice, nie súdov a administratívnych

⁹⁰ V súčasnej náuke sa totiž pod pojmom *praxis* rozumie v súlade s jeho historickým poňatím nielen formálny prvok administratívy (*stylus formalis*), ale tiež podstatné prvky právnej praxe (*stylus materialis*). Porov. Juan I. ARRIETA, „Il valore giuridico della prassi della Curia Romana,“ *Ius Ecclesiae. Rivista internazionale di diritto canonico* 8, č. 1 (1996): 100.

⁹¹ Porov. *Communications* 19 (1987): 57 a 94–95.

⁹² Porov. Ángel MARZOA – Jorge MIRAS – Rafael RODRÍGUEZ-OCAÑA, *Exegetical Commentary on the Code of Canon Law*. Vol. 1, Montreal: Wilson & Lafleur, 2004, s. 360.

⁹³ Porov. Juan I. ARRIETA, „Il valore giuridico della prassi della Curia Romana,“ s. 104–105.

⁹⁴ Porov. Alphonsus VAN HOVE, *Commentarium Lovaniense in Codicem iuris canonici. De legibus*. Vol. 1, Mechlinia: H. Dessain, 1930, s. 291–292.

⁹⁵ UJHÁZI, „Possibilities of the solution of *lacuna legis* in the law of the Catholic Church (can. 19),“ s. 184.

orgánov nižších. Aj keď univerzálny zákonodarca predpokladá vysporadúvanie sa s medzerami v práve v prvom rade u nižšie postavených cirkevných orgánov, výnimkou nemusia byť ani orgány Rímskej kúrie. Celkom prirodzene, z textu kánonu 19 priamo nevyplýva nevyhnutnosť použitia vlastnej jurisprudencie alebo praxe, s ohľadom na históriu je však takýto postup možný.⁹⁶

Z hľadiska súdnej moci má väčšina kánonistov pod termínom „jurisprudencia Rímskej kúrie“ na mysli v prvom rade rozsudky Rímskej Roty. Tento záver napokon podporuje aj článok 126 apoštolskej konštitúcie *Pastor bonus* (r. 1988), ktorý tomuto tribunálu výslovne priznal viaceré osobité funkcie k presadeniu jednoty jurisprudencie, a to či už na úrovni univerzálnej Cirkvi alebo jednotlivých partikulárnych cirkví.⁹⁷ Na základe textu kánonu 19 platného Kódexu a praxe však nie je možné vylúčiť ani kompetenciu iných cirkevných tribunálov Apoštolskej Stolice. V tomto ohľade netreba zabúdať predovšetkým na Apoštolskú Signatúru, keďže z pohľadu kompetencií ju možno odôvodnene kvalifikovať ako najvyšší súd Rímskej kúrie. Dnes už neplatná apoštolská konštitúcia pápeža Pavla VI. (1963–1978) *Regimini Ecclesiae Universae* vrátane vnútorného štatutu tohto orgánu (§ 17) napokon obdobne poukazujú na jej viaceré dôležité úlohy súvisiace práve s tvorbou a presadzovaním jurisprudencie.⁹⁸ Netreba taktiež zabúdať na to, že funkcie Apoštolskej Signatúry nie sú obmedzené len na súdne kauzy, ale do jej jurisdikcie spadajú taktiež administratívne záležitosti. Okrem toho, ide o jediný správny súd pôsobiaci v celej Katolíckej cirkvi. Z toho vyplýva, že jej rozhodnutia majú byť pre nižšie cirkevné authority a úrady určujúce nielen v súdnych záležitostiach, ale taktiež pri vysporadúvaní

⁹⁶ POROV. MARZOA – MIRAS – RODRÍGUEZ-OCAÑA, *Exegetical Commentary on the Code of Canon Law*. Vol. 1, s. 363. Netreba totiž zabúdať na to, že podobne ako v prípade latinského Kódexu (can. 6 § 2), i pri platnom východnom Kódexe kánonov východných cirkví (can. 2) sa má pri výklade kánonov obsahujúcich staré právo (*ius vetus*) brať do úvahy historické, dnes už neplatné právo, ktoré tvorí z právneho hľadiska, spolu s princípmi kánonistiky, najdôležitejší materiálny i hodnotový obsah kánonickej tradície. Aj z toho dôvodu by bolo omylom myslieť si, že súčasné kánonické právo je redukované len na platné kódexové a mimokódexové právo. Jednotlivé normy pozitívneho práva totiž nežijú osamotene, keďže ich slová majú význam, ktorý je potrebné chápať vo svetle takmer dvojtisícročného právneho vývoja. Bližšie k tejto problematike pozri napríklad CAPARROS – THÉRIAULT – THORN, *Code of Canon Law Annotated*, s. 34.

⁹⁷ POROV. *Pastor bonus* 126, in AAS 80 (1988), s. 892.

⁹⁸ POROV. *Regimini Ecclesiae Universae* 105, in AAS 59 (1967), s. 921.

sa s právnymi medzerami v administratívnoprávnej oblasti.⁹⁹ Z ďalších orgánov Rímskej kúrie postupujúcich administratívnou alebo súdnou cestou možno spomenúť ešte Kongregáciu pre náuku viery (*Congregatio pro doctrina fidei*).¹⁰⁰

Celkom prirodzene, k tomu, aby mohli byť rozsudky Rímskej Roty pri rozhodovaní nižších súdov nápomocné je nevyhnutné zabezpečiť, aby sa ich sudcovia mali možnosť s nimi oboznámiť. Ako je všeobecne známe, zbierka rotálnych rozhodnutí vychádza pod titulom *decisiones Romanae Rotae* už po celé stáročia, pričom jej začiatky sa datujú ešte do čias avignonského pápežstva, konkrétne do roku 1336. Moderná podoba tejto kompilácie obsahujúca vybrané rozsudky sa vydáva od roku 1912 a medzi tribunálmi pôsobiacimi na partikulárnej úrovni je nielen dobre známou, ale tiež obľúbenou.¹⁰¹ Ako je zrejmé aj z predchádzajúceho výkladu, ďalšou dôležitou podmienkou k napomáhaniu jednoty jurisprudencie orgánov nižšieho stupňa je tiež vykazovanie aspoň relatívnej zhody medzi jednotlivými rotálnymi rozsudkami v rovnakých alebo aspoň podobných kauzách. Niektorí kánovníci však možnosť jej dosiahnutia práve s ohľadom na povahu *stylus Romanae curiae* oprávnené spochybňujú.¹⁰² V tejto súvislosti je potrebné pripomenúť taktiež osob-

⁹⁹ Porov. Mario F. POMPEDDA, „Introduction to article 121–125 of Apostolic Constitution of *Pastor Bonus*,“ in *Commento alla Pastor Bonus e alle norme susidiarie della Curia Romana*, ed. Pio V. Pinto, Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 2003, s. 173.

¹⁰⁰ Porov. UJHÁZI, „Possibilities of the solution of *lacuna legis* in the law of the Catholic Church (can. 19),“ s. 185.

¹⁰¹ Pôvodný titul publikácie znel *Sanctae Romanae Rotae Decisiones seu Sententiae*, ktorý bol zmenený po odstránení titulu *sanctae* spreď mena každého dikastéria Rímskej kúrie. Dnes sa táto zbierka bežne publikuje aj v CD-ROM formáte. Aj napriek viacerým výhodám, niektorí kánovníci nešetria kritikou súvisiacou najmä s jazykovými nezrovnalosťami. Kompilácia rozsudkov je totiž náležite publikovaná v autentickom latinskom jazyku, ktorý je dnes nanešťastie stále viac prehliadaný, a to nielen kánovníkmi, ale bežne tiež najvyšším zákonodarcom, čoho dôkazom sú aj niektoré dôležité dokumenty pápeža Františka (2013–). Z toho dôvodu bývajú rotálne rozsudky, prípadne dôležité pasáže z nich, v niektorých kánonickoprávnych magazínoch prekladané do najfrekvencovanejších európskych jazykov, čím však dochádza k posunu vo význame. Porov. napríklad Augustine MENDONÇA, *Rotal Anthology. An Annotated Index of Rotal Decisions from 1971 to 1988*, Washington: Canon Law Society of America, 1992.

¹⁰² Celkom prirodzene, je potom na kánonickoprávnej vede, aby nejednotné rozsudky zosúladovala a vysvetľovala ich. Touto činnosťou však častokrát dochádza nielen k ďalšiemu formovaniu právnych inštitútov pôvodne nastavených určitým spôsobom zákonodarcom, ale častokrát tiež k ich deformovaniu. Chyba je však prioritne na strane zákonodarcu, ktorý, ak sa chce podobným situáciám vyhnúť, mal by častejšie pristupovať k podávaniu autentických interpretácií a objasňovať tak zmysel nejasného

nosti jednotlivých sudcov rotálneho kruhu, ktorí majú nielen odlišné vzdelanie, ale tiež právnickú mentalitu, na základe čoho sa ich rozsudky od seba častokrát výrazne odlišujú aj v kauzách rovnakých, respektíve podobných.¹⁰³ Poslední pápeži však napriek tomu neustále zdôrazňujú dôležitosť rotálnej jurisprudencie, a to dokonca ešte pred legislatívou, tradične vyzdvihujúc jej morálnu i právnickú prestíž a nápomocnosť nižším cirkevným tribunálom.¹⁰⁴

Ako sme už naznačili, svoje miesto má pri vyplňaní medzier v práve aj administratívna prax (*praxis*) Rímskej kúrie. Zatiaľ čo v prípade jurisprudencie Rímskej Roty však majú súdy nižšieho stupňa možnosť sa s jej rozhodovacou činnosťou zoznámiť, horšie je to so správnymi úkonmi jednotlivých dikastérií. I keď totiž pod pojem *stylus Romanae curiae* možno subsumovať aj vykonávacie dekréty, respektíve inštrukcie, ktoré sa v zásade publikujú v Aktoch Apoštolskej Stolice (*Acta Apostolicae Sedis*) alebo aspoň v úradných bulletínoch toho-ktorého dikastéria, patria sem aj viaceré dôležité, avšak v zásade neznáme individuálne správne akty.¹⁰⁵ Netreba navyše zabúdať na skutočnosť, že nie každé dikastérium disponuje vlastným bulletínom.¹⁰⁶ Existujúcu medzeru potom vyplňajú

textu zákonov. Porov. Lóránd Ujházi, „Possibilities of the solution of *lacuna legis* in the law of the Catholic Church (can. 19),“ s. 186. Ako mi sprostredkoval priamo sudca Rímskej Roty, prof. ICDr. Mgr. MVDr. Miroslav Konštanc Adam, O. P., na tomto tribunáli sa vždy osobitne sledujú nielen jeho tradície a štýl, ale zachováva sa tiež nepísané pravidlo o odvolávaní sa v každom rozsudku na relevantnú rotálnu judikatúru.

¹⁰³ V tejto súvislosti možno spomenúť najmä rozhodnuté kauzy ohľadom manželskej nulity, a to nielen pokiaľ ide o kánon 1095 platného Kódexu pojednávajúci o psychickej neschopnosti uzavrieť manželstvo, ktorý bol prakticky formovaný, legislatívne spracovaný a potom praxou zdokonaľovaný práve prostredníctvom rozhodovacej činnosti Rímskej Roty. Porov. IOANNES PAULUS II, *Allocutio ad Romanae Rotae iudices*, in AAS 76 (1984), s. 648.

¹⁰⁴ Porov. napríklad IOANNES PAULUS II, *Allocutio ad Romanae Rotae iudices*, in AAS 75 (1983), s. 558.

¹⁰⁵ Napríklad bulletín Kongregácie pre Boží kult a disciplínu sviatostí (*Congregatio de cultu Divino et disciplina Sacramentorum*) sa nazýva „Notizia“ a publikujú sa v ňom predovšetkým rozhodnutia týkajúce sa sviatostí a liturgie. To ale neznamená, že by sa najdôležitejšie dokumenty tohto dikastéria nezverejňovali v *Acta Apostolicae Sedis*, *Enchiridion Vaticanum* alebo v iných osobitných publikáciách. Bližšie k tejto problematike pozri Ujházi, „Possibilities of the solution of *lacuna legis* in the law of the Catholic Church (can. 19),“ s. 187.

¹⁰⁶ Dôležitejšie inštrukcie dikastérií Rímskej kúrie bývajú niekedy publikované v osobitných zbierkach. V súčasnosti však neexistuje žiadna ucelená kompilácia administratívnych dekrétov, ktorá by bola kvalitne systematicky spracúvaná na spôsob *decisiones Romanae Rotae*. Na inšpirovanie sa inštrukciou Rímskej kúrie s charakterom

len niektoré neoficiálne zbierky vydávané prevažne v neautentických jazykoch (najmä anglickom).¹⁰⁷ Ako uvádzajú niektorí kánonisti, pri riešení medzier v práve by mohli byť osobitne nápomocné aj štatúty jednotlivých dikastérií, ktoré definujú na prvom mieste sféru pôsobnosti každého z nich. Jednotlivé dikastérie musia totiž popri všeobecných normách nachádzajúcich sa v *Pastor bonus* a Regolamento generale della Curia Romana (r. 1999) pri svojej rozhodovacej činnosti reflektovať aj tieto vnútorné predpisy. Väčšina kánonistov preto pri vyskytnutí sa medzery v práve navrhuje postupovať takým spôsobom, že v prvom rade treba objasniť jej povahu a v nadväznosti na to identifikovať problém kvôli potenciálnemu zohľadneniu štatútu, praxe a administratívnych rozhodnutí kompetentného dikastéria.¹⁰⁸

Podobne ako pri súdnych rozhodnutiach najvyšších cirkevných tribunálov sa k efektívnej pomoci orgánom nižšieho stupňa vyžaduje ur-

administratívneho aktu brnianskym miestnym ordinárom som poukázal napríklad v článku Vojtech VLADÁR, „Inštrukcia Brnianskej diecézy o vystúpení z Cirkvi v kontexte univerzálneho kánonického práva,“ *Studia theologica* 20, č. 2 (2018): 209–226. Z historického hľadiska možno v naznačených súvislostiach spomenúť najmä stále dostupné zbierky *Collectanea Sanctae Congregationis de Propaganda Fide* (Roma, 1893); *Thesaurus Resolutionum Sacrae Congregationis Concilii* (Roma, 1718); *Collectanea in usum Secretariae Sacrae Congregationis Episcoporum et Regularium* (Roma, 1885); *Decreta authentica Congregationis Sacrorum Rituum* (Roma, 1898–1901); *Decreta authentica Sacrae Congregationis Indulgentiis Sacrisque Reliquiis praepositae* (New York, 1883); *Synopsis Decretorum et Resolutionum Sacrae Congregationis Immunitatis* (Torino, 1719). Z katolíckych periodík zverejňujú dôležité správne akty jednotlivých kongregácií predovšetkým *Archiv für Katholisches Kirchenrecht* (Paderborn, 1857); *Analecta Iuris Pontificii* (Roma, 1855); *Le Canoniste Contemporain* (Paris, 1893); *American Ecclesiastical Review* (New York, 1889); *Irish Ecclesiastical Record* (Dublin, 1864); *Nouvelle Revue Théologique* (Tournai, 1869) a *Il monitore ecclesiastico* (Roma, 1876). Bližšie k tejto problematike pozri NEW ADVENT, „Acts of Roman Congregations,“ <http://www.newadvent.org/cathen/01123a.htm> [cit. 13. 2. 2020].

¹⁰⁷ Z nich možno spomenúť najmä Canon Law Digest, Roman Replies a Canon Law Society of America (CLSA) Advisory Opinions. Vynikajúcim spôsobom však môžu poslúžiť taktiež niektoré kvalitné webové stránky. Porov. napríklad PONTIFICIA UNIVERSITÀ GREGORIANA, „Roman Replies Online Index,“ https://www.iuscangreg.it/roman_replies.php [cit. 13. 2. 2020].

¹⁰⁸ Pietro PALAZZINI, „Le Congregazioni,“ *La curia romana nella Cost. Ap. Pastor Bonus*, ed. Pietro A. Bonnet – Carlo Gullo, Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 1990, s. 204–205. Dôležitosť zohľadnenia uvedených postulátov súvisí s povahou medzery, ktorá by mohla byť predmetom *materia mixta* a na jej odstránenie by tak bolo kompetentných viacero dikastérií. Ak tieto postupujú pri otázke neupravenej zákonom odlišným spôsobom, alebo nedôjde k vyjasneniu ich kompetencie, prednosť dostáva prax Apoštolskej Signatúry. Porov. *Pastor bonus* 122, in AAS 80 (1988), s. 891.

čitá stabilita a uniformita aj v rozhodovacej činnosti najvyšších administratívnych orgánov Cirkvi.¹⁰⁹ I samotný zákonodarca navyše v dvoch kánoch platného Kódexu nepriamo predpokladá, že nižšie cirkevné úrady budú disponovať nevyhnutnými informáciami o administratívnej praxi Rímskej kúrie.¹¹⁰ V tomto prípade pritom nezohľadňoval len snahy predstaviteľov pápežského administratívneho aparátu, ale apeloval tiež na zmysel pre povinnosť u nižšie postavených správnych orgánov. V prípade jej neznalosti však dostáva prednosť princíp nezávislosti nižších cirkevných orgánov, ktoré nie sú za každých okolností viazané k akceptovaniu administratívnych rozhodnutí jednotlivých dikastérií Rímskej kúrie, podobne ako je to u sudcov nižšieho stupňa vo vzťahu k rozsudkom Rímskej Roty. Netreba totiž zabúdať na to, že uvedené individuálne právne akty, či už opísané slovom *iurisprudentia* alebo *praxis*, nezaväzujú pri vyplňaní medzier v práve podriadené orgány absolútnym spôsobom, keďže ich právne účinky sa v prvom rade týkajú osôb, pre ktoré bol rozsudok, respektíve administratívny akt vydaný.¹¹¹ Na rozdiel od histórie tak z pohľadu platného práva jednoznačne platí, že aj keď uvedené inštitúty môžu významne ovplyvniť dokonca aj samotného zákonodarcu, zákonu sa s určitosťou nerovnajú.¹¹²

2.3 Kódex kánonov východných cirkví z roku 1990

Aj v platnom Kódexe kánonov východných cirkví univerzálny cirkevný zákonodarca umožňuje dopĺňanie medzery v zákone za predpokladu jej existencie v kauze, ktorú je potrebné rozhodnúť.¹¹³ V kánone 1501, ktorý je paralelný ku kánonu 19 Kódexu kánonického práva, však ani náznakom neodkazuje na Rímsku kúriu alebo jej štýl.¹¹⁴ Výslovne neho-

¹⁰⁹ Porov. MARZOÁ – MIRAS – RODRÍGUEZ-OCAÑA, *Exegetical Commentary on the Code of Canon Law*. Vol. 1, s. 362.

¹¹⁰ Porov. cann. 14 a 87 CIC 1983.

¹¹¹ Porov. cann. 16 a 1642 CIC 1983.

¹¹² Porov. Mario F. POMPEDDA, *Studi di diritto processuale canonico*, Milano: Giuffrè, 1995, s. 25–26.

¹¹³ Porov. *A Guide to the Eastern Code. A Commentary on the Code of Canons of the Eastern Churches*, ed. George Nedungatt, Roma: Pontificio istituto orientale, 2002, s. 823.

¹¹⁴ V origináli: „Si certa de re deest expressum praescriptum legis, causa, nisi est poenalis, dirimenda est secundum canones Synodorum et sanctorum Patrum, legitimam consuetudinem, generalia principia iuris canonici cum aequitate servata, iurisprudentiam

vorí ani o *praxis*, ale spomína len termín *iurisprudentia*, nie však jurisprudenciu Apoštolskej Stolice, ako je to pri uvedenom kánone latinského Kódexu, ale *iurisprudentiam ecclesiasticam*. Tento prístup až tak neprekvapuje, keďže prioritnou úlohou zákonodarcu bolo po Druhom vatikánskom koncile eliminovať latinizačné tendencie a reflektovať čo najviac osobitosti východných katolíckych cirkví. S ohľadom na ich vývoj sa tak v prvom rade vyžaduje interpretovať slovo *iurisprudentia* reštriktívnym spôsobom, čoho dôkazom je práve vynechanie praxe, respektíve štýlu Rímskej kúrie v kánone 1501.¹¹⁵ Na druhej strane však možno oprávnené dedukovať dovolenie univerzálneho zákonodarcu použiť extenzívny výklad, ktorý pripúšťa nielen zohľadňovanie jurisprudencie Rímskej Roty a Apoštolskej Signatúry (v zmysle *usus forensis*) a administratívno-právnych orgánov Rímskej kúrie (v kontexte *stylus curiae*), ale tiež ďal-

ecclesiasticam, communem et constantem doctrinam canonicam.“ Kódex tak na prvom mieste odkazuje na kánony snemov a svätých Otcov, potom na právne obyčaje, všeobecné kánonickoprávne zásady (so zachovaním *aequitas canonica*), a napokon aj cirkevnú jurisprudenciu a spoločnú a ustálenú kánonickú náuku. Z rozdielov oproti latinskej právnej úprave možno na prvom mieste poukázať na to, že východný Kódex nehovorí o medzerách v univerzálnom alebo partikulárnom práve, ako latinský Kódex, ale len o medzerách v práve. Zatiaľ čo Kódex kánonického práva potom pozná štyri doplnkové prostriedky, východní katolíci ich majú päť. Z uvedeného vyplýva, že ak v Kódexe kánonického práva chýba zákon, je potrebné na prvom mieste zohľadniť právnu obyčaj, zatiaľ čo východný Kódex ju považuje len za jeden z piatich nepovinných doplnkov. Kódex kánonov východných cirkví navyše, v záujme vyhnutia sa latinizácii, nehovorí o právnych princípoch (*analogia iuris*), ale len o princípoch kánonického práva. Pokiaľ ide o spoločnú a ustálenú kánonickú náuku, tú nie je možné zužovať len na názory jednotlivých učencov, ale zahŕňa kánonickú tradíciu v celej svojej rozmanitosti. Porov. can. 1501 CCEO 1990; *Syn. Armen.* a. 1911, can. 276 a D. 1,3,4–6 a 12–13 a 32. Bližšie k tejto problematike pozri УНІАЗІ, „Possibilities of the solution of *lacuna legis* in the law of the Catholic Church (can. 19),“ s. 190 a *Handbuch des katholischen Kirchenrechts*, ed. Joseph Listl – Heribert Schmitz, s. 903 a 959.

- ¹¹⁵ Pokiaľ ide o inštitucionálny záujem o východné katolícke cirkvi, ten sa z hľadiska Apoštolskej Stolice prejavil až v 16. storočí, keď sa väčší počet východných kresťanov začal navracáť k cirkevnej jednote s Cirkvou latinskou. Pápež Gregor XIII. (1572–1585) preto ustanovil Kongregáciu pre záležitosti Grékov (*Congregatio pro rebus Graecorum*), ktorá sa mala zaoberať nielen vecami katolíkov byzantského obradu, ale aj šírením katolíckeho vierovyznania medzi inými východnými kresťanmi. Porov. Leszek ADAMOWICZ, „Kodifikácia práva východných katolíckych cirkví,“ *Bulletin Slovenskej spoločnosti kánonického práva* 5, č. 1 (1999): 24–25. Aj kodifikačné práce na prvom Kódexe východného kánonického práva (*Codex iuris canonici orientalis*) sa začali až v roku 1927 z iniciatívy pápeža Pia XI. (1922–1939), ktorý bol známy svojim záujmom o kresťanský Východ. Tento pokus však napokon nebol úspešný. Porov. Vladimír POLÁČEK, *Východní manželské církevní právo se zřetelem k právu latinskému*, Košice: Univerzita P. J. Šafárika, 1991, s. 6.

ších kompetentných cirkevných orgánov cirkví *sui iuris*, ktorú možno obdobne použiť v zmysle doplnkového prameňa práva.¹¹⁶ Na margo takto zvolenej právnej úpravy predmetného kánonu Kódexu kánonov východných cirkví možno uviesť, že je pochopiteľná a ospravedlniteľná nielen históriou, ale tiež kánonickou tradíciou.

ZÁVER

Z právnického hľadiska predstavuje najväčšiu výzvu tejto témy zvažovať historickú záväznosť *usus forensis* najvyšších tribunálov Rímskej kúrie vo vzťahu k súdom pôsobiacim na partikulárnej úrovni v kontexte anglo-americkej „common law“ tradície.¹¹⁷ Uvedené vzťahy boli totiž posudzované v zmysle právnej obvyčaje, ktorá mohla podľa viacerých stredovekých i novovekých kánonistických diel vzniknúť už vydaním jediného rozsudku. Opodstatnenosť týchto úvah súvisí taktiež so skutočnosťou, že kánonické právo po väčšinu prvej polovice svojej existencie bolo prevažne obyčajovým právom, na základe čoho zostávajú právne obvyčaje uznaným prameňom dodnes. I keď z pohľadu platného práva sa má za to, že cirkevní sudcovia môžu prispieť k náprave nezrovnalostí zákona len v konkrétnom prípade, naďalej platí výnimka vzťahujúca sa na sudcov Rímskej Roty. Ich rozsudky sa totiž aj dnes *de facto* vyznačujú všeobecnou záväznosťou a nepriamo apelujú na sudcov nižšieho stupňa, aby rozhodovali v súlade s nimi.¹¹⁸ Keďže táto povinnosť nie je kvalifikovaná v zmysle *de iure*, možno konštatovať, že kodifikované kánonické právo predstavuje návrat k zaužívaným spôsobom fungovania a myslenia podľa vzorov odvodených ešte z čias klasického

¹¹⁶ Porov. A Guide to the Eastern Code. A Commentary on the Code of Canons of the Eastern Churches, ed. George Nedungatt, s. 824.

¹¹⁷ Zaujímavosťou zostáva, že až v nedávnej dobe sa začali množiť vedecké články na tému zjavnej príbuznosti odvekého fungovania *stylus Romanae curiae* s anglo-americkým „case law“. Porov. Ombretta C. FUMAGALLI, *Il governo universale della Chiesa e i diritti della persona*, Milano: Vita e Pensiero, 2003, s. 54.

¹¹⁸ Pokiaľ ide o samotný *usus forensis*, určite neprekvapuje nechť sudcov nižšieho stupňa neustále opravovať svoje rozsudky na základe pokynov sudcov vyššieho stupňa, respektíve neustále argumentovať pri ospravedlňovaní rozhodnutí, ktorými sa odchýlili od zaužívaného spôsobu rozhodovania. Oba uvedené faktory tak prispievajú k určitej súdnej nečinnosti spočívajúcej v nechote odkloniť sa od zachováanej línie rozhodnutí. S ohľadom na celkové nastavenie je tak zrejmé, že aj v právnom systéme Katolíckej

práva antického Ríma.¹¹⁹ Z toho dôvodu možno len súhlasiť so všeobecne prijímanými závermi kánonistov špecifikujúcimi výroky súdov (vrátane tých najvyšších) len ako rýdži „výrastok zákona“ a odmietajúcimi definovať cirkevný zákon ako proroctvá toho, čo s ním urobia súdy.¹²⁰ História však dokazuje, že vždy tomu tak nebolo a komplikovaná situácia v kánonickom práve, v ktorom sa popri úradných a autentických zbierkach uplatňovali aj kompilácie súkromného charakteru, respektíve právne obyčaje si existenciu *stylus Romanae curiae* pre riadne fungovanie jednoducho žiadala.

Ako sme už naznačili, s ohľadom na históriu možno dedukovať, že to boli praktické hrozby zmien pápežského *ius scriptum*, čo univerzálneho zákonodarcu viedlo k obmedzeniu pôsobnosti *stylus Romanae curiae*. Nepriamym účinkom týchto procesov bolo zase zúženie kánonistického vymedzenia právnej obyčaje, ktorej vznik prichádza od čias kodifikovaného práva do úvahy len z iniciatívy obyčajovotvorného spoločenstva, nie najvyšších orgánov cirkevnej správy alebo súdnictva, čo eliminuje vznik nových obyčají prakticky na minimum.¹²¹ Poväčšine sa pritom argumentovalo princípom právnej istoty, spočívajúcom v potrebe dosiahnutia určitého stupňa konzistentnosti pri interpretácii *lex scripta*.¹²² Práve s ohľa-

kej cirkvi možno zákony čítať spolu s vydanými rozsudkami, ktoré možno prenesene označiť za kvalitnú glosu, vyznačujúcu sa vysokou argumentačnou hodnotou. Bližšie k tejto problematike pozri László Órsy, *Theology and Canon Law: New Horizons for Legislation and Interpretation*, Collegeville: Liturgical Press, 1992, s. 35n.

¹¹⁹ Porov. *Cod. Iust.* 7,45,13.

¹²⁰ Porov. WILLOCK, „A Civil Lawyer Looks at the Canon Law,“ s. 95 a 99.

¹²¹ Uvedené možno demonštrovať na základnej kánonistickej definícii právnej obyčaje zostavenej za čias platnosti Korpusu kánonického práva (*Corpus iuris canonici*) s definíciou z čias práva kódexového. Podľa platného práva sa tak má za to, že obyčaj je ustálené zvykové správanie určitého obyčajovotvorného spoločenstva, ktoré považujú jeho členovia za záväzné a uplatňuje sa s vedomím kompetentnej cirkevnej autority. Porov. cann. 23 CIC 1983; 1506 § 1 CCEO 1990; 25 CIC 1917 a Matúš NEMEC, *Základy kánonického práva*, Bratislava – Trnava: Iura edition, 2006, s. 25–26. Podľa historického práva sa však malo za to, že právnou obyčaj tvorí buď spoločenský život alebo činnosť právnikov, ktorým sa hlavne pri rozhodovaní sporov naskytovala príležitosť tvoriť nové právne pravidlá. Práve táto činnosť (*usus fori*, nakoľko sa týka formy *stylus curiae*) bola kvalifikovaná ako zvláštny spôsob normotvorby v zmysle obyčajového práva. Porov. Edward RITTNER, *Církevní právo katolické*, Praha: Nákladem Právnické jednoty, 1887, s. 13.

¹²² V tomto zmysle sa poukazuje najmä na snahu o poskytnutie záruky rovnakého postupu pri analogických prípadoch, uvádzajúc tak do práva určitú istotu, na ktorú by sa mohli veriaci pri spravovaní vlastných záležitostí spoliehať. Porov. IOANNES PAULUS II, *Allocutio ad Romanae Rotae iudices*, in AAS 85 (1993), s. 143.

dom na históriu i kánonickú tradíciu by však bolo namieste opätovne prehodnotiť hodnotu jurisprudencie a praxe Rímskej kúrie, ktorých rozhodnutia sa síce *de iure* nevyznačujú všeobecnou záväznosťou, ale za splnenia požadovaných podmienok prichádza do úvahy aspoň ich kvalifikovanie v rozmere právnej obyčaje.¹²³ Čo však bolo možné explicitne požadovať ešte za interpretácie Kódexu kánonického práva z roku 1917 je v súčasnosti považované za nepochopenie alebo prinajmenšom široké interpretovanie uvedeného nepísaného prameňa.¹²⁴ Ako sme už ale uviedli, títo autori úplne zabúdajú na to, že práve v dôsledku degradácie hodnoty *stylus Romanae curiae* (záväznosť len *de facto*) sa zmenilo aj samotné koncepcné vymedzenie právnej obyčaje ako prameňa práva, nie naopak. Z toho dôvodu je pri snahách o široké uplatňovanie tohto inštitútu namieste hovoriť skôr o určitých historických reminiscenciách, ktorých sa možno podľa platného kánonického práva sčasti dovolávať už len v kontexte kánonickej tradície.

Aj napriek uvedenému, viacerí významní kánonisti i dnes zdôrazňujú, že s ohľadom na históriu by sa mali súdne rozsudky a administratívne rozhodnutia Rímskej kúrie aplikovať oveľa častejšie, vyznačovať sa vplyvnejším charakterom a používať vždy, keď sa v praxi alebo jurisprudencii nižších cirkevných autorít objaví nerozriešená právna záležitosť. Kánon 19 platného Kódexu však v prvom rade zohľadňuje tradičnú a aj súčasným právom potvrdenú autonómiu a slobodu pri výbere prostriedku na odstránenie medzery v práve orgánom aplikujúcim právo. Väčšina kánonistov navyše zastáva názor, že nižšie postavené cirkevné orgány nie sú povinné zvoliť si z ponúkaných prostriedkov jurisprudenciu alebo prax Rímskej kúrie, a to aj v prípade, keď by to bolo kvôli povahe medzery logické a náležité. Právna realita je napokon taká, že v platnom práve nie je nikde ustanovená hierarchická nadradenosť sudcov vyššieho stupňa voči sudcom stupňa nižšieho, pričom tento istý princíp sa uznáva aj vo vzťahoch medzi orgánmi cirkevnej správy.¹²⁵ I keď káno-

¹²³ Porov. cann. 6 CIC 1983; 2 CCEO 1990 a 6 CIC 1917. Aj viacerí súčasní bádatelia totiž zmýšľajú o viacerých úkonoch dikastérií Rímskej kúrie v zmysle právnej obyčaje spôsobilej k tvorbe a zmenám práva. Porov. WILLOCK, „A Civil Lawyer Looks at the Canon Law,” s. 102.

¹²⁴ Porov. can. 6 CIC 1917. Bližšie k tejto problematike pozri tiež UJHÁZI, „Possibilities of the solution of *lacuna legis* in the law of the Catholic Church (can. 19),” s. 188.

¹²⁵ Porov. Gian Paolo MONTINI, „La giurisprudenza dei tribunali apostolici e dei tribunali della chiese particolari,” in *Il diritto della Chiesa Interpretazione e prassi*, Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 1996, s. 123–124. Pokiaľ však ide o postoj partiku-

nistika naďalej dovoľuje tvorbu vlastného štýlu aj u nižšie postavených orgánov, takéto niečo by bolo s ohľadom na zložitost' kánonickoprávnych noriem a častokrát slabú pripravenosť držiteľov administratívnych, respektíve súdnych funkcií utopistické. Hoci za týchto okolností možno oprávnene predpokladať, že ich predstavitelia budú lipnúť na vzoroch uplatňovaných predstaviteľmi Rímskej kúrie, súčasná realita toho nie je vždy dôkazom. Najväčším problémom je totiž neschopnosť vysporiadať sa na patričnej úrovni s autentickým jazykom kánonického práva. Nežiaducim následkom týchto procesov je potom jeho opomínanie aj zo strany Apoštolskej Stolice a používanie jazykov neautentických. Na základe uvedeného možno na záver jednoznačne konštatovať, že *stylus Romanae curiae* disponuje v súčasnosti historicky najslabším postavením vôbec.

Stylus Romanae curiae in the Codex Law of the Catholic Church

Keywords: Papacy; Roman Curia; Formularies; Rules of Apostolic Chancery; Centralism; *Stylus Romanae curiae*; Canonistics; History; Codex Canon Law; Valid Law

Abstract: *Stylus Romanae curiae*, as an important element influencing, regulating and completing the practical application of the Canon-Law rules, emerged originally from the for-

lárnych cirkevných predstavených, napríklad už spomenutý Mons. ICDr. Karel Orlita sa vyjadril, že pri prejednávaní akejkoľvek záležitosti spadajúcej do kompetencie toho-ktorého dikastéria Rímskej kúrie sa treba jeho pokynmi vyplývajúcimi zo *stylus* riadiť. Ako konkrétne príklady mi uviedol postup pri posudzovaní neplatnosti svätení (napríklad tajné svätenia spolu so svätením žien), laicizácie vrátane zriaďovania nového inštitútu zasväteného života diecézneho práva. Obdobne spomenul vyhotovovanie *positiones* (typografické požiadavky, zachovanie patričného štýlu a pod.) pri vedení kanonizačnoprávných káuz. Z manželského práva mi ako príklad zase uviedol spôsob prípravy biskupského *votum* pri žiadostiach o *privilegium in favorem fidei*. Príslušné dikastérie sa navyše zvyknú bežne obracať priamo na miestne sudy, prípadne administratívne orgány pôsobiace na partikulárnej úrovni so žiadosťami o rôzne doplnenia, čím ich vlastne učia vlastnej praxi. Samotný Mons. ICDr. Karel Orlita hodnotí spôsob fungovania *stylus Romanae curiae* ako veľkú službu, ktorá garantuje a sčasti i zabezpečuje spravodlivé riešenie jednotlivých káuz, keďže eliminuje snahy „riešiť veci po svojom“. Rozhodnutia jednotlivých dikastérií Rímskych kúrií sú napokon užitočné nielen pre strany prejednávaného prípadu či predstaviteľov administratívnych orgánov, respektíve sudcov nižšieho stupňa, ale tiež pre odborníkov na kánonické právo alebo morálnu teológiu. Popri autorite, ktorou bez akýchkoľvek pochybností disponujú, sa má totiž za to, že na týchto orgánoch pôsobia tí najlepší, najskúsenejší a najkvalifikovanejší učitelia, ktorých autoritou je dobré sa riadiť. POROV. IOANNES PAULUS II, *Allocutio ad Romanae Rotae iudices*, in AAS 75 (1983), s. 558.

mularies and rules of the Apostolic Chancery. The Popes at first insisted on their general central administrative and judicial bodies not only to exercise control over the application of universal rules, but also to complete the above-mentioned rules and perform the function of director of jurisprudence. Since then *Stylus Romanae curiae* began to influence not only the further development of Canon-Law science, but significantly also the legal practice, especially in completing gaps in the law, but also in the interpretation and decision-making of repeating types of causes in the sense of administrative directives, respectively precedents. Admitting the value of the source of law on the part of several canonists made of it over time an unwanted element that was eliminated by the papacy only at the beginning of the twentieth century. The main goal of this article is to point out the conceptual definition and practical operation of *stylus Romanae curiae* and the gradual weakening of its position in the Codex Law of the Catholic Church that culminated in the valid law.

doc. JUDr. Mgr. Vojtech Vladár, PhD.
Katedra rímskeho práva, kánonického
a cirkevného práva
Právnická fakulta
Univerzita Komenského v Bratislave
Šafárikovo námestie č. 6
P. O. Box 313
810 00 Bratislava
Slovenská republika
vojtech.vladar@flaw.uniba.sk